

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

PERSEKUCE ŽIDŮ NA NAŠEM ÚZEMÍ V LETECH 1935-1942

Vedoucí práce: PhDr. Jan Samohýl, Th. D

Autor práce: Tereza Černá

Studijní obor: Humanistika

Ročník: 4.

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou – diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Dne 13. ledna 2010

.....
Podpis studenta

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Samohýlovi, Th.D za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Poděkování patří i paní Anně Kovanicové-Hydrákové a paní Louise Hermanové za poskytnutí rozhovoru.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1 PŘÍČINY PRONÁSLEDOVÁNÍ ŽIDOVSKÉHO OBYVATELSTVA	
1. 1 Klasický antisemitismus	9
1. 2 Moderní antisemitismus	13
1. 3 Rasová teorie.....	18
2 PERSEKUCE ŽIDŮ V LETECH 1935 –1942 V KONTEXTU NORIMBERSKÝCH RASOVÝCH ZÁKONŮ	
2. 1 Norimberské rasové zákony	21
2. 2 Persekuce Židů v Protektorátu Čechy a Morava.....	24
2. 2. 1 Nařízení o židovském majetku.....	26
2. 2. 2 Omezení styku Židů s ostatním obyvatelstvem	29
2. 2. 3 Zákony omezující Židy v dopravě	31
2. 2. 4 Policejní nařízení o označování Židů.....	32
2. 2. 5 Další zákony omezující Židy	35
2. 2. 6 Emigrace jako reakce na norimberské zákony.....	37
ZÁVĚR.....	40
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ - literatura	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ - internetové zdroje.....	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	45
PŘÍLOHY	46
ABSTRAKT.....	68

ÚVOD

„Nedopřeji si oddechu a klidu, dokud vůči Židovstvu nevyvodíme ty nejkrajnější důsledky.“¹

Joseph Goebbels

Volba tématu pro mou bakalářskou práci nebyla nikterak složitá vzhledem k tomu, že se o osud židovského národa zajímám již poměrně dlouhou dobu. Nutno dodat, že předmětem mého studia je především fenomén holocaustu.

V případě této práce se však zaměřím na období, jež předcházelo, v řeči nacistů, „konečnému řešení židovské otázky“ (*Endlösung der Judenfrage*), tzn. na léta 1935–1942 - na proces systematického vylučování Židů z běžného života a společnosti, který předznamenal události následujících let. Považuji toto období za přípravnou fázi k samotnému vyvrcholení snahy nacistického Německa, tj. k vytvoření velkolepé Třetí říše, jež bude zbavena židovského národa (*judenrein*), a tedy k vyvraždění evropského židovstva. Práce se zabývá nejpodstatnějšími kroky německé protizidovské politiky, jež za tímto účelem učinila. Proto začínám rokem 1935, kdy vešly v platnost nechvalně proslulé norimberské rasové zákony, které měly naprosto drtivý dopad na život Židů v Německu a později v jím okupovaných územích. Vytyčený dějinný úsek je zakončen rokem 1942, protože se oficiálně o tomto roku hovoří jako o počátku masového vyvraždění nepřátel hitlerovského Německa. Rok 1942 se většinou uvádí jako zlomový okamžik v proměně charakteru politiky vedené proti židovskému obyvatelstvu především díky dokumentu z tzv. konference ve Wannsee², kde se sešli vysocí nacističtí pohlaváři za účelem projednání „konečného řešení židovské otázky“. Jak je ale známo, už od roku 1941, tedy od útoku Německa na Sovětský svaz, docházelo na východě Evropy k masovému vyvraždění nepřátel nacistického Německa jednotkami zvláštního určení (*Einsatzgruppen*) a také v té době se již hledaly způsoby, jak nejefektivněji

¹ GÖTZ, Aly: „Konečné řešení“: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 222.

² Konference se konala v zámečku na břehu jezera Wannsee nedaleko Berlína.

a neekonomičtěji sprovodit ze světa co největší počet lidí v nejkratším možném čase.

V první kapitole se pokusím nastínit příčiny antisemitismu³, jenž je s dějinami židovského národa neodmyslitelně spjat a z jehož základů nacistická ideologie vyrostla. Pronásledování židovského obyvatelstva (tj. reakce na antisemitismus) je staré jako samo lidstvo. A jak paní Anna Kovanicová-Hydráková říká: „*tak tady antisemitismus byl a je*“⁴. Já pouze dodávám, že asi vždy bude. Byť skrytý, transformovaný do jiné xenofobie, ale v principu stále stejný. Musí být zřetelné, že se antisemitismus neobjevil až v době vzestupu nacismu. Jednou z přirozeností dějin je, že události, jež se v odehrály minulosti, plně utvářejí budoucnost a její paradigma. Tudíž je nutné poskytnout pokud možno celistvý pohled na danou věc, nevytrhávat ji z historického kontextu a „neoklešťovat“ ji na úkor hlubšímu porozumění problému. V krátkosti představím tradiční stereotypy antisemitismu, aby nám vynikl naprosto zjevný rozdíl mezi klasickým a moderním antisemitismem⁵, který byl naprosto určující pro události 20. století.

Následující text se více zabývá rasovou teorií, která spadá samozřejmě do oblasti antisemitismu. Považuji ji však za natolik podstatný aspekt v rámci moderního antisemitismu, že jsem jí z těchto důvodů vyhradila samostatnou kapitolu. Právě biologický rasismus, jenž se stal základem nacistické ideologie, dělá podle mého názoru z holocaustu fenomén, který se v tomto principu odlišuje od všech genocid, jimiž jsou lidské dějiny protkány. Tyto dvě kapitoly se pokouší

³ Tento termín poprvé ve významu „nenávisť vůči Židům“ použil v roce 1879 ve své knize „*Cesta k vítězství germánství nad židovstvím*“ rakouský novinář Wilhelm Maar, zakladatel Antisemitské ligy.

⁴ Osobní rozhovor s paní Annou Kovanicovou-Hydrákovou ze dne 11. 2. 2009, Praha.

⁵ Pro vysvětlení: Klasickým antisemitismem označuji zjednodušeně antisemitismus od jeho samotného vzniku přibližně do poloviny 19. století. Moderní antisemitismus logicky časově spadá do druhé poloviny 19. století, kdy se začala objevovat první díla s rasistickým kontextem a také pseudovědecké koncepce založené na přesvědčení, že Židé jsou podřadnou etnickou skupinou. Moderní a klasický antisemitismus v mém pojetí se tak liší především přidáním aspektu rasismu, což představuje i hlavní kritérium tohoto rozdělení. Nutno ovšem dodat, že rasový antisemitismus vedle náboženského můžeme najít už ve středověku, a to v křesťanském Španělsku, kde byli Židé nuceni konvertovat ke křesťanství. Tito „novokřesťané“, zvaní *marranos* (prasata), však byli podezíráni, že tajně praktikují své původní náboženství. Opatření katolického Španělska známé jako „*limpienza de sangre*“ (čistota krve) mělo za následek vyloučení těchto údajně falešných křesťanů a tajných Židů ze společnosti.

o nastínění myšlenek, o něž se později opíraly norimberské zákony, které představovaly hlavní prostředek nacistické persekuce židovského obyvatelstva.

Druhá část práce se zabývá přímo norimberskými zákony a jejich prováděcími nařízeními, které bezesporu představují hlavní symbol persekuce Židů v letech 1935 – 1942 a předznamenaly osud evropského židovstva. Věcně komentuji vznik a obsah norimberských zákonů v Německu a následně také ve vnučeném Protektorátu Čechy a Morava; zde se jednotlivými zákony a nařízeními zabývám podrobněji. Snažím se poukázat na to, jak konkrétně se v Protektorátu Čechy a Morava norimberské zákony uplatňovaly. Tyto historické události dokreslí vzpomínky pamětníků, z nichž většina byla v té době ještě dětmi, tudíž jejich vzpomínky logicky více popisují emoce a myšlenky, než politické souvislosti. Výpovědi, které jsou čerpány jednak ze „vzpomínkové“ literatury a pak také z osobních rozhovorů, jsem ponechala bez úprav, aby byla zanechána osobitost a autenticita jednotlivých promluv. Vzpomínky pamětníků mají za úkol doplnit historická fakta a především přiblížit atmosféru doby.

Práce je uzavřena kapitolou o emigraci židovského obyvatelstva, jakožto reakcí na norimberské zákony.

Ke zpracování historických faktů mi posloužilo hned několik knih. Výrazně mi napomohla publikace H. G. Adlera *„Terezín 1942 - 1945, Tvář nuceného společenství“*, *„Dějiny židovského národa“* od Paula Johnsona, kniha židovského muzea, kterou sepsal Vladimír Sadek *„ŽIDÉ: Dějiny a kultura“* a též *„Mění se tvář antisemitismu“* Waltera Laqueura. Významným pramenem mi byly také zpracované vzpomínky pamětníků jako například *„Doufám, dokud dýchám“*, jež nahrála a sepsala Věra Vlčková také publikace *„Svět bez lidských dimenzí“*. Další zdroje jsou uvedeny v seznamu použité literatury v samém závěru práce. V některých případech jsem čerpala i z internetu. Za nejcennější pramen považuji své rozhovory s pamětníci – konkrétně s paní Annou Kovanicovou-Hydrákovou a její přítelkyní Louisou Hermanovou.

Cílem práce je s pomocí dostupné literatury věcně a srozumitelně, nakolik mi to kapacita této práce dovolí, poukázat na nejdůležitější mezníky v persekuci Židů v letech 1935-1942, za což osobně považuji zavedení

norimberských zákonů, a na ideový základ, jenž toto pronásledování vůbec umožnil.

1 PŘÍČINY PRONÁSLEDNOVÁNÍ ŽIDOVSKÉHO OBYVATELSTVA

1.1 KLASICKÝ ANTISEMITISMUS

Protože hlavním tématem této práce je pronásledování Židů ve 20. století, resp. jeho příčiny, nebudu v této kapitole zabíhat do detailů a pokusím se jen o základní přehled tradičních antisemitských motivů. Mohlo by se proto zdát, že je tato kapitola nadbytečná. Ovšem z důvodů, jež jsem uvedla v úvodu, vyplývá, že je tomu přesně naopak - tato kapitola napomáhá k celkovému dokreslení této problematiky. V krátkosti naznačím nejčastější důvody protižidovské zášti. O to více pak bude zřejmé, v čem nastala tak zásadní proměna antisemitismu a také proč.

Za stěžejní důvod pronásledování Židů lze považovat **náboženský motiv**. Ve starověku nepřátelství vůči Židům charakterizoval antimonoteismus. Byli totiž jediným národem, který věřil v jednoho Boha, a stavěl se tak proti pohanským kultům a božstvům. Po vzniku křesťanství se tato nenávist označuje jako antijudaismus. Židé byli pokládáni za vrahy Ježíše Krista, za Antikrista a za spojence samotného ďábla. Satan byl mimochodem v té době s oblibou vykreslován jako kozel s židovskými rysy⁶. Také vyvolenost židovského národa byla pro většinu křesťanů mimořádně problematická. Považovali je za namyšlené a povyšené. Vyvolenost Židů však nespočívala v jejich nadřazenosti nad ostatními lidmi, jak byli křesťané přesvědčeni, ale pouze v tom, že si je Bůh vyvolil za nějakým účelem. Podle Karola Sidona je tímto záměrem dodržování smlouvy, kterou Bůh uzavřel s Izraelem. Příčinou antagonismu vůči Židům bylo z části také neporozumění jejich víře a rituálům. Když Židé o šabatou odpočívali a modlili se, jak jim to přikazuje Tóra, bralo se to obecně tak, že nechtějí pracovat a jsou líní. Dalším příkladem může být svátek Purim. O tomto svátku Židé rituálně zapalovali panáka, který ztělesňoval Hanumana, jenž chtěl podle starozákonní knihy Ester vyvraždit Židy. Ze strany křesťanů to bylo však bráno jako posměšné upalování

⁶ Animalizace našla své místo i v nacistickém antisemitismu, kdy byli Židé obvykle označováni jako hmyz a parazit, který vysává krev a přenáší nemoci.

Ježíše Krista.⁷ Jejich víra byla považována za škodlivou⁸ a fakt, že v této víře setrvali a nekonvertovali ke křesťanství, tj. na jedinou správnou víru, byl ze strany křesťanů neodpuštělný. Církev bývá v této souvislosti prezentována jako absolutně protižidovsky orientovaná. Není to však zcela pravdivá představa. Na jedné straně stojí výrazně protižidovské texty církevních otců - Jana Zlatoústého, Tertuliana, Origena nebo Augustina, který ve svém spise „*Contra Faustum Manichaeum*“ Židy a křesťany přirovnal ke Kainovi a Ábelovi. Stejně jako Kain zabil Ábela, zavraždili Židé Ježíše Krista a sami se tak odsoudili k věčnému vyhnanství.⁹ Jejich utrpení a vyloučení z většinové společnosti je proto podle této představy zasloužené. Je to trest za všechna jejich provinění vůči křesťanům. Na straně druhé však existovala řada papežů, kteří se stavěli na stranu pronásledovaných Židů. Jako například Kliment VI., který bránil Židy před obviněním, že šíří mor¹⁰; Martin V., jenž vydal v roce 1422 bulu proti obvinění Židů z trávení studní a rituálních vražd¹¹; a Kalixt II., který roku 1120, krátce po první křížové výpravě, jež měla na svědomí tisíce zavražděných Židů, vydal bulu „*Sicut Judeis*“. Roku 1272 ji jako další z papežů vydal Řehoř X. a píše se v ní: „*Ustanovujeme také, aby žádný křesťan je proti jejich vůli k přijetí křtu nedonucoval...nechť se žádný křesťan neopováhá je zajímati, uvězňovati, zraňovati, trýzniti, mrzačiti, usmrcovati...nikdo, ať ve dne ať v noci, je při slavení jejich svátků klacky, kameny aneb jiným způsobem neruší...nikdo se nemá opovážiti hřbitov Židů pustošiti.*“¹² Bernard z Clairvaux zamezil dalšímu pronásledování Židů za druhé křížácké výpravy. Jednoduše řečeno: přístup církve k Židům se nedá paušalizovat. Ovšem fakt, že křesťanský antijudaismus usnadnil vzestup rasovému antisemitismu, zpochybnit nelze. Postoj církve se celkově změnil až po II. Vatikánském koncilu (1962-1965), kdy papež Pavel VI. vydává

⁷ Srov. DREXLEROVÁ, Alžběta: *Jákos a Ezau na cestě k smíření?: Dějiny židovsko-křesťanských vztahů*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2009, s.73-74.

⁸ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 84.

⁹ Srov. DREXLEROVÁ, Alžběta: *Jákos a Ezau na cestě k smíření?: Dějiny židovsko-křesťanských vztahů*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2009, s. 10.

¹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 64.

¹¹ Srov. *tamtéž*, s. 146.

¹² *Tamtéž*, s.144-145.

koncilní dokument „*Nostra Aetate*“, ve kterém se píše: „*Protože tedy mají křesťané a Židé tak velké společné dědictví, chce tento posvátný sněm podpořit a doporučit vzájemné poznávání a úctu.*“¹³ Tento dokument mj. ze Židů snímá kolektivní vinu za vraždu Ježíše Krista a uznává vyvolenost jejich národa.¹⁴

Důležitou postavu náboženského antisemitismu představuje Martin Luther, z počátku se vyznačující vstřícným vztahem k Židům. Na základě svého díla „*Ježíš Kristus se narodil jako Žid*“ (1523) předpokládal konverzi Židů k reformované víře. Protože tak Židé pochopitelně neučinili, stal se vůči nim Luther výrazně nepřátelským. Ve spisu „*O Židech a jejich lžích*“ (1543) se o nich vyjadřuje jako o jedovatých nepřátelských červech, o dětech Satanových a pravých lhářích. Vyzývá zde přímo ke zničení a vyhlazení židovského obyvatelstva.¹⁵ Na tyto texty s určitostí navazoval Hitler nebo antisemitský ideolog Julius Streicher.

V každém případě se platnost tohoto náboženského motivu zdála být až nekonečnou. Ovšem jen do doby než se zrodilo osvícenství, jež přineslo, kromě nového pohledu na svět a na člověka v něm, institucionalizovanou vědu, která modernímu antisemitismu poskytla živnou půdu. Pohled se pozvolna stácel od Boha k člověku, jakožto tvůrci skutečných hodnot. Pozice náboženství začala oslabovat. Z toho vyplývá, že právě nábožensky motivovaná nenávisť vůči Židům, přestala být dostačující.

Jako významný se v dějinách antisemitismu ukázal být **společenský faktor**. Židé měli ve společnosti vždy podřadné postavení. Sice byli pod ochranou panovníka a jakýkoli výpadek vůči nim ze strany ostatního obyvatelstva byl považován za útok proti králi samotnému, ale to bylo dáno pouze tím, že pro královskou komoru představovali důležitý přísun peněz, protože za svou ochranu a náboženskou svobodu v rámci ghetta platili vysoké daně. Tato účelová ochrana

¹³ *Nostra Aetate* [online], [cit. 2009-3-15]. Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html>.

¹⁴ Srov. DREXLEROVÁ, Alžběta: *Jáko b a Ezau na cestě k smíření?: Dějiny židovsko-křesťanských vztahů*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2009, s. 112-113.

¹⁵ Srov. JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 238-239.

však nebyla absolutně žádnou překážkou častým pogromům a vyhánění Židů z měst.

Vztah většinového obyvatelstva k Židům dále významně formovaly pomluvy nejrůznější povahy, charakteristické především pro středověk, které ale v podvědomí lidí zakořenily na celá staletí. Obyvatelstvo židovského původu bylo podezříváno z trávení studní, ze šíření nemocí včetně moru, ze znesvěcování hostií, které údajně propichovali hřebíky, a také z rituálních vražd - prý zabíjeli křesťany pro jejich krev, kterou následně používali do svých pokrmů. Důkazem, že tyto stereotypy napříč dějinami neztrácely svou platnost, může být tzv. hilsneriáda. Také z rozhovoru s paní Annou Kovanicovou-Hydrákovou vyplývá, že se s podobnými představami můžeme setkat i dnes. Vzpomíná na pobyt v lázních pár let zpátky, kde se seznámila s jedním inženýrem: „*takovej byl veselej a vzdělanej a pak říkal: ,Když už jsme se tak sblížili (jako v té skupině), můžu se Vás zeptat, jak je to s těma macesima - dává se tam ta krev? Nebo ne?‘ Vysokoškolsky vzdělaný člověk...*“¹⁶

Židé měli do doby emancipace velice nejisté postavení v zemi. Nebyli občany státu, měli spíše statut „hosta“, a tak s nimi bylo také zacházeno. To ale také znamená, že se nikterak nepodíleli na zájmech státu ani kdyby sebevíc chtěli. Například nemohli sloužit v armádě a v případě válečného konfliktu byli bojů ušetřeni. Panovník pochopitelně vyhlásil jedny z mnoha „mimořádných“ daní namířených proti nim, aby měl na financování války. Ale z pohledu ostatních obyvatel vyrozumějme, že se Židé jednoduše vyplatili, aby uchránili své životy, a namísto toho v bojích umírali mužští příslušníci z nežidovských rodin. V zákopech v první světové válce sice bojovali za svou zemi i Židé, avšak určitý pocit privilegovanosti, jiného „výsadního“ postavení Židů ve společnosti a pocit jakéhosi ukřivdění, v lidech zůstával.

Velice významnou roli v antisemitismu sehrál **hospodářský faktor**. Po celá staletí Židé nesměli vlastnit půdu a dělat jiná řemesla než ta, která jim povolil IV. lateránský koncil (1215). Nejčastěji se tak zabývali finančnictvím, protože obchod s penězi byl považován za něco nečistého, tedy naprosto vhodného pro

¹⁶ Osobní rozhovor s paní Annou Kovanicovou-Hydrákovou ze dne 11. 2. 2009, Praha.

Židy. Půjčovali peníze ostatnímu obyvatelstvu na vysoké úroky, aby mj. měli z čeho zaplatit mnohonásobně vyšší daně královské komoře. Do mysli společnosti se tak jednou pro vždy zapsali jako hamižní lichváři, kteří vydělávají na nuzných křesťanech. V období emancipace se Židům otevřely nové možnosti v povolání a vůbec ve všech sférách veřejného života. Židé tedy začali studovat, pracovat v dříve zakázaných odvětvích a také podnikat. Nutno dodat, že zaznamenávali značné úspěchy, což popouzelo ostatní obyvatelstvo. V oblasti obchodu tak začali představovat velice silnou konkurenci nežidovským podnikům, jež tento tlak mnohdy nevydržely a zkrachovaly. Lidé nebyli zvyklí na takové rozptýlení židovského obyvatelstva a najednou s nimi měli studovat, pracovat a co hůř, být v jejich podnicích dokonce zaměstnaní. Díky svým schopnostem Židé často bohatli, přičemž pochopitelně neplatil další předsudek, že co Žid, to bohatec. Ale nebyl by to člověk, kdyby se v něm neprobudila závist. Tato hospodářská revnivost představuje v každém případě důležitý moment v dějinách antisemitismu a mnohdy je mu přisuzovaná největší role v případě vzniku moderního antisemitismu.

1. 2 MODERNÍ ANTISEMITISMUS

Výše uvedené stereotypy přirozeně našly v moderním antisemitismu své místo. Antisemitismus druhé poloviny 19. století se však vyznačuje novými motivy, které jsou v podstatě identické s pozdější nacistickou ideologií. Proto se jimi budu zabírat poněkud podrobněji. Moderní doba s sebou přinesla nejrůznější pseudovědecké koncepce o rasové hygieně a antisemitismus opět zaznamenal vzestup. Vědecký svět se v této době začal seznamovat s disciplínami jako je **frenologie a eugenika**.

Frenologie je dnes již zaniklý vědní obor, jenž mylně předpokládal, že se z tvaru lebky dají usuzovat lidské povahové rysy a psychické vlastnosti. V mozku se tak hledala centra hudby, lásky, nadání pro matematiku a platilo přesvědčení, že vlivem vnějšího tlaku na lebku se tato centra dají ovlivňovat. Za hlavního

představitele se považuje vídeňský lékař F. J. Gall. Parametry lebky hrály později značnou roli pro určení árijství, resp. židovství.

Velkou popularitu si na začátku 19. století získala díla Karla Persona a Francise Galtona¹⁷, otce eugeniky a dodnes uznávaného biologa.¹⁸ Tento termín pochází z řečtiny a v překladu znamená „dobře se narodit“¹⁹. Eugenika je nauka o způsobech nakládání s genetickým materiálem člověka za účelem vytvoření co nejlepšího genetického fondu a tedy i nejlepšího možného jedince. Asi každému se v této souvislosti vybaví německý program Lebensborn a eutanázie²⁰. Vše za cílem očištění rasy od nežádoucích prvků a zajištění genetického materiálu árijské rasy. Konec 19. století našel také nové podněty ve společenském darwinismu - překroucené teorii přírodního výběru, jež byla zcela nevhodně aplikovaná na lidské rasy. Sociální darwinisté mezi ně patřil například již zmiňovaný Galton, dále také Houston Stewart Chamberlaine²¹, jehož kniha „*Základy dvacátého století*“ (1899) měla nezpochybnitelný vliv na Hitlerovu rasovou teorii, měli za to, že přežije jen silný jedinec. Na základě těchto myšlenek je potřeba kontrolovat vývoj populace, protože díky nejrůznějším vědeckým objevům doby, jsou schopni přežít i jedinci slabí, a proto se narušuje přírodní výběr. Považují za důležité pozvednout rasu, dbát o její čistotu a zabránit tedy míšení s jinou rasou, jejíž

¹⁷ Pro zajímavost: Francis Galton byl Darwinův bratranec, stoupenec sociálního darwinismu, zakladatel Národní eugenické laboratoře a Společnosti pro eugeniku, která prováděla sterilizaci duševně nemocných. Srov. CLAYOVÁ, Catrine, LEAPMAN, Michael: *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*. 1. vyd. Praha: Columbus s.r.o., 1996, s 21.

¹⁸ V přírodovědecké literatuře je Francis Galton popisován jako skvělý vědec, který přišel s novou teorií dědičnosti, jež je, oproti Darwinově hypotéze pangenese, blízká dnešní představě dědičnosti. Známe jsou Galtonovy zákony o filialní regresi a o dědičném podílu předků. Srov. HRUBÝ, Karel: *Genetika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, s. 56-57.

¹⁹ Z řeckého εὔ, (έύ, ήύ) - dobře, γίνομαι, -εσθαι - narodit se. O eugenicе se dnes hovoří jako o pozitivní a negativní. Pozitivní eugenika se orientuje na diagnostikování dědičných chorob u lidských plodů apod. Negativní eugenika má za cíl pomocí manipulace s lidským genetickým materiálem vytvořit jedince s co nejlepším genetickým fondem. V této práci se o eugenicе hovoří pouze ve smyslu její negativní orientace.

²⁰ Známa je tzv. Akce T4 (podle Tiergartenstrasse 4 - sídlil zde jeden z úřadů se zvláštním pověřením), kdy se začalo s vražděním duševně nemocných pacientů. Z průběhu této akce čerpali následně nacisté zkušenosti pro vyhlazení evropských Židů. Srov. GÖTZ, Aly: „*Konečné řešení*“: *Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 37.

²¹ Pro zajímavost: H. S. Chamberlaine byl pro změnu zetěm Richarda Wagnera. Srov. CLAYOVÁ, Catrine, LEAPMAN, Michael: *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*. 1. vyd. Praha: Columbus s.r.o., 1996, s 27.

příslušníci jsou nositeli nežádoucích vlastností.²² Myslím, že netřeba poukazovat na výraznou podobnost s tezemi Hitlerova Mein Kampfu.

Naprosto zásadní vliv na vývoj moderního antisemitismu mělo vydání tzv. **Protokolů siónských mudrců**. Konspirační teorie se i dnes těší velkému zájmu a nejinak tomu bylo v minulosti. Už ve středověku existovala představa o židovském spiknutí, o tajné židovské radě se sídlem ve Španělsku, jejímž cílem bylo podmanit si celý svět.²³ Tento pamflet, jenž údajně zaznamenává výroky židovských představitelů z 1.sionistického kongresu v Basileji (1897), vzešel z pera carské ochranky Nikolaje II.²⁴ Cílem bylo obvinít Židy ze sociálních a společenských problémů a pod touto záminkou podnikat protižidovské výpady. Židé podle těchto protokolů usilují o zničení všech vládců a náboženství a o nastolení celosvětové židovské nadvlády panovníkem z rodu Davidova.²⁵ Základní myšlenku o židovském spiknutí poskytl román „*Biarritz*“ (1869) od Hermanna Goedscheho.²⁶ Inspirací Protokolů siónských mudrců se stalo také dílo Maurice Jolyho „*Dialog v pekle mezi Machiavellim a Montesquiem*“ (1864). Tento text směřoval proti Napoleonovi III. a v Rusku byl přepsán v protižidovský dokument.²⁷ Mělo se za to, že Židé stojí za všemi povstáními, stávkami, politickými vraždami - jednoduše za vším negativním. Protokoly dále tvrdí, že Židé již světovládu nastolili, ale úplnou moc ještě nemají, proto se snaží popouzet státy mezi sebou, aby spustili válku.²⁸ Právě tohoto tvrzení využívá Hitler ve svém známém proslovu z roku 1939²⁹ a to jen potvrzuje význam Protokolů siónských

²² Srov. CLAYOVÁ, Catrine, LEAPMAN, Michael: *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*. 1. vyd. Praha: Columbus s.r.o., 1996, s. 19.

²³ Srov. TAZBIR, Janusz: *Protokoly sionských mudrců: Pravda nebo podvrh?*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996, s. 16.

²⁴ Srov. *tamtéž*, s. 22.

²⁵ Srov. LAQUEUR, Walter: *Měnicí se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 92.

²⁶ Srov. TAZBIR, Janusz: *Protokoly sionských mudrců: Pravda nebo podvrh?*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996, s. 19.

²⁷ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 99.

²⁸ Srov. LAQUEUR, Walter: *Měnicí se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 93.

²⁹ *Dnes bych chtěl říci jednu věc, která může být stejně tak památnou pro jiné, jako pro nás Němce: během svého života jsem byl často prorokem, ale většinou jsem se pro to stával terčem vřeměchu. Zatímco jsem bojoval o moc, byla to především židovská rasa, která se smála, když*

mudrců. Po první světové válce, tedy v době, kdy se v Německu hledali „viníci“ prohrané války, jejich vliv narůstal nejméně. Byly přeneseny emigranty do Evropy, kde si získali opravdu velkou popularitu. V novinách dokonce vycházely na pokračování a „od roku 1933 začaly Protokoly patřit k povinné četbě občanů „třetí říše“. Byly tím nebezpečnější, že na rozdíl od Mein Kampfu byl tento pamflet...skutečně čten.“³⁰ Hitler si byl vědom jejich propagandistického potenciálu a náležitě ho využil. Albert Rosenberg, jeden z předních členů NSDAP, z nich evidentně čerpal inspiraci pro napsání svého ideologického díla „Mýtus 20. století“ z roku 1930.

Moderní antisemitismus vyrostl tedy na vědeckých teoriích jako byla zmiňovaná frenologie, eugenika a také sociální darwinismus, bezesporu na Protokolech síonských mudrců, jež se staly „Biblií antisemitismu 20. století“³¹, na hospodářské řevnivosti a závisti, a podle mého názoru také na „jinakosti“ Židů.

Je to snad v povaze člověka, že vše, co je jiné, co se liší a je nám cizí, nás děsí. Tento strach z jinakosti a z neznámého v lidech vyvolával nejrůznější pocity. Také paní Anna Kovanicová-Hyndráková říká, že antisemitismus mimo jiné vyrůstal právě „z jinakosti, jakože Židé třeba nejedí vepřové a jedí macesy a mají jindy svátky. Lidem například nevadí, když chodí po ulicích tady v Praze takový ten průvod v těch oranžových prostěradlech a volají Hare Kršna, Hare, Hare, ale když vidí pejzátého Žida v bílých podkolenkách a s takovým tím legračním kloboukem na hlavě, tak jim to přijde divný.“³² Ona „jinakost“ byla ještě více zdůrazněna povinným označením Židů. Dávalo se tak na zřetel, že do společnosti

jsem prorokoval, že jednoho dne převezmu vedení státu a spolu s ním i celého národa a že pak, kromě jiných věcí, vyřeším židovský problém. Jejich smích burácel, ale já mám již nějakou dobu dojem, že to nebudou oni, kdo se bude smát naposled. Dnes se znovu stanu prorokem: jestliže by mezinárodní Židovští finančníci žijící v Evropě i mimo ni měli znovu uspět a opět uvrhnout národy do světové války, pak to nepovede k bolševizaci země, a tudíž k vítězství Židů, ale naopak k vyhlazení židovské rasy v celé Evropě! Srov. WISTRICH, Robert S. : *Hitler a holocaust*. Praha: Nakladatelství Slováry s. r. o. , 2008, s. 95.

³⁰ TAZBIR, Janusz: *Protokoly síonských mudrců: Pravda nebo podvrh?*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996, s. 67.

³¹ Srov. LAQUEUR, Walter: *Měníci se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 33.

³² Osobní rozhovor s paní Annou Kovanicovou-Hyndrákovou ze dne 11. 2. 2009, Praha.

zkrátka nepatří.³³ Židovství je náboženství, jež se velice výrazně promítá do každodenního života, ať už v rámci rodiny nebo náboženské obce. Židé vždy žili v pospolitosti a měli mezi sebou úzké vazby. Jednak to bylo dáno historickými okolnostmi (život v ghettech³⁴), ale také jejich náboženskou praxí. Do styku s ostatním obyvatelstvem obyčejně nepřicházeli, byli od něho separováni, a tak o nich člověk vlastně vůbec nic nevěděl. V době emancipace se ale objevil problém „skrytého Žida“, jak to nazývá Pavel Sekyrka ve své publikaci *„Zmizelí a nalezení“* (2009). Brány ghatt se otevřely a Židé se začali, navzdory nepříznivým ohlasům společnosti, asimilovat. Neměli svá označení a nešlo je tedy rozeznat mezi ostatními. *„Když vidíme svého nepřítele, jsme schopni vyhodnotit situaci. Když máme pocit, že nás ničí „zaživa“ a my ho nemůžeme kvůli jeho rafinovanosti – neviditelnosti – vidět, dostáváme dvojnásobný strach.“*³⁵, říká Sekyrka a připomíná známé záběry němeého filmu, kde *„dav lynčuje Žida na ulici. Dělá to s nefalšovaným vztekem za to, že jej odhalil tam, kde jej nečekal, kde být neměl a svou přítomností vyděsil člověka k smrti.“*³⁶ Emancipace Židů dle mého názoru představuje další důležitý moment v dějinách antisemitismu. Přestože to je z předchozího textu více než jasné, chtěla bych zdůraznit skutečnost, že v minulosti byli Židé perzekvováni především z náboženských důvodů. V nové éře to však bylo pro etnický, rasový původ - to znamená, že ať se člověk snažil vzepřít osudu, jak chtěl, nebylo mu to nic platné, protože určitá definice založená právě na rasových kritériích ho zařadila do skupiny lidí, jež nemá právo na nic - tedy ani na život. O osudu člověka tak bylo rozhodnuto dříve než se narodil.

³³ Označení se lišilo podle zemí. Nosila se žlutá nebo červená kolečka na svrchním oděvu, dále různé čepce, stužky do vlasů, v Itálii například červené zástěry, v německých zemích a zemích rakouské koruny to byly žluté klobouky. (dnes ve znaku pražské židovské obce). Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 89-90.

³⁴ Pro zajímavost: termín ghetto pochází z italského ghetto nuovo=nová slévárna. V roce 1516 byla na jednom z benátských ostrovů zřízena separovaná židovská čtvrť, kde se nacházela slévárna (getto; gettare=slévati), a protože na jiném benátském ostrově slévárna již existovala, byl tento ostrov odlišen jako ghetto nuovo. Tento termín se pak začal používat obecně pro uzavřené židovské město. Srov. *Naše řeč* [online], Praha: ÚJČ, AV ČR., v.v.i.. [cit. 2010-1-10]. 5×ročně. Vychází také v tištěné podobě od roku 2000 (ISSN 0027-8203). Dostupné na WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3164>>.

³⁵ SEKÝRKA, Pavel: *Zmizelí a nalezení*. 1.vyd. Brno: CCB, s. r. o. , 2009, s. 102.

³⁶ Tamtéž, s. 102.

Aspekt rasové teorie udělal z moderního antisemitismu nebezpečnou zbraň a svou skutečnou sílu objevil v německém nacionálním socialismu, kde představoval samotný základ programu nacistické strany. Poprvé získal skutečný politický vliv a tedy i úplnou moc.³⁷

1. 3 RASOVÁ TEORIE

Kořeny rasové teorie můžeme dohledat v dílech filologů a etnografů. Známa a určující je kniha hraběte Gobineaua. V „*Eseji o nerovnosti lidských ras*“ (1853) rozvíjí názor, že směšování ras vede k úpadku národa. Přestože se zřídka vyjadřuje o Židech a ne vždy vůči nim zaujímá negativní postoj, nedá se zpochybnit fakt, že měla ve své době značný vliv.³⁸

Tyto rasisticky orientované koncepty konce 19. století naprosto evidentně ovlivnily Hitlera a staly se tak jádrem nacistické ideologie. Svě přesvědčení o nadřazenosti árijské rasy rozvíjí v jedenácté kapitole své knihy „*Mein Kampf*“, již začal psát v době svého věznění po neúspěšném „pivním“ puči v Mnichově roku 1924.

Základní argumentaci pro svou teorii rasy nachází Hitler na poli přírodních zákonů. „*Právě jako si příroda nepřeje ani páření slabších jedinců se silnějšími, tím méně si přeje smísení vyšší rasy a nižší, neboť jinak by rázem byla ohrožena veškerá její snad tisíciletá práce na zušlechťování druhů ... Způsobit takový vývoj neznamena nic jiného než páchat hřích proti vůli věčného Tvůrce.*“³⁹ Podle darwinismu je příroda nastavená tak, že pouze silnější jedinec má šanci na přežití a ten slabší nikoliv. V biologii mluvíme o tzv. přirozeném výběru. Hitler však tento princip naprosto nevhodně převádí na lidské rasy. Nositelem atributu síly a dokonalosti je podle Hitlera pouze árijská rasa, konkrétně její větev, tj. nordická, do níž spadají všichni Germáni. Vedle této „nadřazené“ rasy (*Herrenrasse*) existují rasy méněcenné. Podle Hitlera jsou to

³⁷ Srov. JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 456.

³⁸ Srov. LAQUEUR, Walter: *Měnicí se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 88.

³⁹ *Ukázky z Hitlerova Mein Kampf* [online], poslední aktualizace 16. 3. 2005 [cit 2010-3-3]. Dostupné na WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf>.

Cikáni a Židé, přičemž Židé jsou navrch označeni za nepřátele a tzv. protirasu (*Gegenrasse*).⁴⁰ V tomto neustálém souboji ras je zároveň nutné získat nový životní prostor (*Lebensraum*) pro silnou árijskou rasu, což předpokládá dobovačnou válku.

Každá rasa se vyznačuje určitými obecnými vlastnostmi. Árijci jsou podle Hitlera jedinými tvůrci veškeré kultury a uskutečnitelé lidského pokroku. Židy považuje za pouhé nositele kultury, protože jsou kulturně neaktivní. Chybí jim k tomu tvůrčí duch tolik vlastní árijské rase.⁴¹ V umění ani ve vědě nejsou nijak originální, parazitují na árijské kultuře, žijí z cizí práce a napodobují ji.⁴² „*Co vytváří [Židé] v oblasti umění, je buď zkomolenina, nebo duchovní krádež.*“⁴³ Důkazem toho je podle Hitlera fakt, že je tolik Židů spojeno s herectvím.⁴⁴ Árijci jsou nejdokonalejší i z toho pohledu, že jsou jako jediní schopni absolutního sebezapření a sebeobětování, jež je tolik zapotřebí při dosahování prospěchu druhých. V kontrapozici stojí Židé - podle Hitlera jsou egoističtí, postrádají smysl pro dobro druhých a vyšší celek, neumí se obětovat - z absence těchto vlastností údajně plyne důvod, proč Židé nemají žádný stát.⁴⁵ Pokračuje tvrzením, že Židé, přestože se zdají být inteligentní, vyznačují se pouze chytrostí - a to jen díky árijskému prostředí, ve kterém žijí.⁴⁶ Dalším zásadním rysem Židů je podle Hitlera jejich neuvěřitelná přizpůsobivost, charakterizovaná sobeckým pudem sebezáchovy, díky němuž Židé přežili celá staletí pronásledování.⁴⁷ „*Největším protikladem árijce je Žid. Sotva u kterého národa na světě je silněji vyvinut pud*

⁴⁰ Srov. GÖTZ, Aly: „*Konečné řešení*“: *Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, s. 224.

⁴¹ Srov. BAUER, František: *Hitlerův Můj boj očima historiků*. 2. vyd. Praha: UNIVERS, 1994, s. 91.

⁴² Zde je patrný vliv Richarda Wagnera, který je znám svou protižidovsky orientovanou knihou „*Židé v hudbě*“.

⁴³ *Ukázky z Hitlerova Mein Kampf* [online], poslední aktualizace 16. 3. 2005 [cit 2010-3-3]. Dostupné na WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf>.

⁴⁴ Srov. BAUER, František: *Hitlerův Můj boj očima historiků*. 2. vyd. Praha: UNIVERS, 1994, s. 93-94.

⁴⁵ Srov. *tamtéž*, s. 93.

⁴⁶ Srov. *tamtéž*, s. 93.

⁴⁷ To souvisí s legendou o bludném Židovi Ahašverovi, který za trest, že udeřil Ježíše Krista, byl Bohem odsouzen k věčnému putování světem až do druhého Kristova příchodu. V antisemitismu se pak tento motiv uchytil jako symbol všudypřítomného a hlavně nezničitelného Žida, který usiluje o ovládnutí světa.

sebezáchovy než u tohoto takzvaně „vyvoleného“ národa. Nejlepším důkazem toho je sama skutečnost trvání této rasy. Který jiný národ prodělal v posledních dvou tisíciletích tak málo změn vnitřních vlastností svého charakteru, jak je tomu u Židů? Který národ prodělal větší převraty než tento - a přesto i z největších katastrof lidstva vyšel vždy nezměněn?“⁴⁸ Hitler se dotýká i židovské víry. Má za to, že nic jako židovská víra neexistuje, protože každá víra věří v posmrtný život - judaismus toto nemá, protože je maximálně sobecký. To, co je označováno za židovskou víru, jsou podle něj jen pravidla pro dosažení praktického a hmotného prospěchu.⁴⁹ Svědkem podle Hitlera mohou být dějiny, v nichž Židům nešlo o nic jiného než se dostat k moci a penězům. Nakonec obviní Židy z porážky Německa v první světové válce, kterou prohrálo dle jeho názoru jen kvůli zanedbání rasové otázky.⁵⁰

Židé jsou v „*Mein Kampf*“ líčeni jako mistři lži, parazité společnosti, zhoubná nákaza lidstva, „Podlidé“⁵¹ a největší nepřátelé německého lidu. Žid byl podle nacistů od základů špatný, neexistovala šance ho převychovat. Vše spočívalo podle nacistické ideologie v jejich méněcenné rase a špatné krvi. „[Žid] je a zůstává věčným parazitem, příživníkem, který se jako škodlivý bacil stále víc rozšiřuje, najde-li příznivou živnou půdu. Účinek jeho existence je však stejný jako u cizopasníků: kde se objeví, odumírá po kratším či delším čase národ, který mu poskytl pohostinství.“⁵² Podle Hitlera je žádoucí se, v zájmu Třetí říše a udržení čistoty árijské rasy, zbavit nebezpečného židovského elementu jednou provždy.

⁴⁸ Ukázky z *Hitlerova Mein Kampf* [online], poslední aktualizace 16. 3. 2005 [cit 2010-3-3]. Dostupné na WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf>.

⁴⁹ Srov. BAUER, František: *Hitlerův Můj boj očima historiků*. 2. vyd. Praha: UNIVERS, 1994, s. 94.

⁵⁰ Srov. *tamtéž*, s. 98.

⁵¹ Termín „Podčlověk“ („*Untermensch*“) používali nacisté a zneužili tak Nietzscheovu filosofii o „Nadčlověku“ („*Übermensch*“). Jenomže v opozici pojmu „Nadčlověk“ nestojí „Podčlověk“, ale člověk, který „vůlí k moci“ překoná toto stádium, oprostí se od zkažené moráky své doby, a stane se silným jedincem, jenž bude utvářet nové hodnoty světa. V žádném případě tedy Nietzscheův „Nadčlověk“ není promyšlen v kontextu biologie a rasismu!

⁵² Ukázky z *Hitlerova Mein Kampf* [online], poslední aktualizace 16. 3. 2005 [cit 2010-3-3]. Dostupné na WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf>.

2 PERSEKUCE ŽIDŮ V LETECH 1935-1942 V KONTEXTU NORIMBERSKÝCH RASOVÝCH ZÁKONŮ

2. 1 NORIMBERSKÉ RASOVÉ ZÁKONY

Symbolem nacistické perzekuce se staly nechvalně proslulé norimberské rasové zákony z roku 1935 (viz příloha I a II). Do té doby nebylo pronásledování Židů nijak právně ustanoveno. Několik zákonů vyšlo hned po nástupu Hitlera v roce 1933, ale ty nebyly zaměřeny výslovně proti Židům, nýbrž proti všem nepřátelům Třetí říše. Velkou roli v postupném vylučování Židů ze společnosti a vytváření antisemitských nálad mezi občany sehrála antisemitská propaganda, jež prostoupila veškerá média, literaturu, tisk, film a také dokonce dětské učebnice (viz příloha III a IV).

Schválení norimberských zákonů představovalo naprosto klíčový krok německé protižidovské politiky, která tak podstatně omezila život židovského obyvatelstva. Jejich uzákonění mimo jiné znamenalo, že veškeré, v budoucnu uskutečněné antisemitské akce, budou prováděny naprosto legitimně a v souladu se zákonem. Byly přijaty dne 15. září 1935 na výročním Sjezdu svobody nacionálněsocialistické strany v Norimberku. Jako záminka pro jejich vydání posloužily mnohé protižidovské nepokoje, které byly úmyslně podněcovány na území Německa silnou nacistickou propagandou vedenou Josephem Goebbelsem.⁵³ Co se týče jejich autora, právníky je vytvořil Hans Globke⁵⁴, jenž zastával na ministerstvu vnitra funkci ministerského rady.

Druhý paragraf, první odstavec „**Zákona o říšském občanství**“ (viz příloha V) hovoří jasně o tom, že občanem Říše je pouze státní příslušník německé krve nebo krve příbuzné. Židům tak byl odepřen statut říšského občana (*Reichbürger*) a zůstali pouhými státními příslušníky (*Staatsangehörige*) bez nároku na občanská práva a svobodu. Norimberskými zákony byla právně

⁵³ Srov. JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 464.

⁵⁴ Pro zajímavost: Hans Globke byl od roku 1953 státním tajemníkem kancléře Konrada Adenauera. Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 16.

potvrzena podřadnost židovské rasy. Tento zákon byl do roku 1943 doplněn třinácti prováděcími nařízeními, která Židy systematicky zbavovala jejich zbývajících práv. Už za dva měsíce bylo vydáno první z nich (viz příloha VI), jež definovalo kritéria pro určení příslušníka židovského národa. Plnokrevní Židé byli ti, kteří měli nejméně tři čistě židovské prarodiče. Pak také ti, kteří patřili nebo později vstoupili do židovské náboženské komunity a měli dva židovské prarodiče nebo ti, kteří se Židem uzavřeli sňatek.⁵⁵ Kromě kategorie plnokrevný Žid se určila kategorie polovičnických Židů, tedy míšenců (*Mischlinge*). Tuto skupinu nacisté rozdělili na míšence prvního a druhého řádu.

Míšenci prvního řádu (*Mischlinge des ersten Grades*) měli dva židovské prarodiče, ale neuzavřeli sňatek se Židem a ani nebyli členy židovské náboženské obce. Poloviční Židé druhého řádu (*Mischlinge des zweiten Grades*) pak měli pouze jednoho židovského prarodiče. Lidé si museli obstarávat výpisy z matrik do „třetího kolena“ a prokázat tak svou rasovou čistotu (viz příloha VII) a jak ve svých vzpomínkách říká Eva Zelená, rozená Reichová: „*tak mnoho lidí najednou přišlo na to, že oni jsou z té 'nečisté rasy'*.“⁵⁶ Je nepřehlédnutelné a paradoxní, že definice Žida byla postavena na náboženském kritériu a nikoli na rasovém. Sami nacisté velmi záhy přišli na to, že na základě biologických a rasových kritérií nelze lidi definovat. Přestože se tím zabývali ti nejpovolanější mezi vědci, nedosáhli žádných konkrétních výsledků. Nacisté tak museli vzít zavděk náboženským kritériem.

Druhým zákonem z Norimberku byl „**Zákon o ochraně německé krve a německé cti**“ (viz příloha VIII), jenž zakazoval sňatky a mimomanželský styk mezi Židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve. Ve smíšených manželstvích byl alespoň z počátku židovský partner chráněn před deportacemi. Nacisté však naléhali na árijce, aby se rozvedli se svými polovičkami, že tak ulehčí rodině. Paní Eva Zelená, roz. Reichová vzpomíná na jistého pana Brandejsa z Úpice:

⁵⁵ Srov. WISTRICH, Robert S. : *Hitler a holocaust*. Praha: Nakladatelství Slováry s. r. o. , 2008, s. 79.

⁵⁶ VLČKOVÁ, Věra: *Doufám, dokud dýchám...* 1.vyd. Náchod: Garmond, 2006, s. 30.

„Jeho manželka byla árijka, myslel si, aby rodině nepřítížil – tak se rozvedl. Šel pak s námi do Terezína, odtud přímo do Polska, nevrátil se.“⁵⁷

Tento zákon zapovídal také zaměstnávání německých občanů mladších 45-ti let v židovských domácnostech. Pravděpodobně z obav, aby z potencionálního mimomanželského vztahu s mladou služebnou nevzešel jedinec nehodné rasy. Ve čtvrtém paragrafu téže zákona pak bylo Židům zapovězeno užívání říšských barev a vztyčování vlajky. „Porušení se trestá káznicí, vězením či peněžitým trestem“⁵⁸ stojí v posledním paragrafu „Zákona o ochraně německé krve a německé cti“.

Těmito zákony Hitler naplnil jeden z bodů programu NSDAP (1920) a to ten, že žádný Žid nemůže být plnoprávným občanem Říše, Soukmenovcem (*Volksgenossen*).⁵⁹ Mnoho lidí, přestože si s nimi osud tak tvrdě zahrával, se snažilo najít v nově vzniklé situaci cokoli pozitivního, co by zmírnilo jejich obavy z neznámé budoucnosti. Moc malou útěchou však byly představy o opětovném pozvednutí židovského kulturního života a stmelení židovského společenství v době krize. Rok 1936, kdy se v Německu pořádaly letní olympijské hry, dával německým Židům nemalou naději, že nebude tak zle, protože Hitler, jehož svět přísně kritizoval za jeho postupy vůči Židům, prezentoval Německo jako mírumilovnou zemi a veškerá protižidovská nařízení dočasně zmírnil. Všechny iluze o existenci židovských souvěrců v rámci Třetí říše se však definitivně vytratily, když se ukázalo, že norimberské zákony byly pouhým začátkem čehosi, co si lidská mysl nebyla do té doby schopna ani představit. Vydáním norimberských zákonů byly uskutečněny první dva kroky na cestě k likvidaci

⁵⁷ VLČKOVÁ, Věra: *Doufám, dokud dýchám...* 1.vyd. Náchod: Garmond, 2006, s. 35.

⁵⁸ *Zákon o ochraně německé krve a německé cti* [online], poslední aktualizace 12. 9. 2003 [cit. 2009-2-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/nlaw2>>.

⁵⁹ Srov. WISTRICH, Robert S. : *Hitler a holocaust*. Praha: Nakladatelství Slováry s. r. o. , 2008, s. 80.

evropského židovstva, tak jak je definuje americký historik genocidy Raul Hilberg – tedy definice Židů a následné zbavení všech práv a svobod.⁶⁰

Výrazný milník persekuce Židů představuje přelom noci z 9. na 10. listopadu 1938 – tzv. křišťálová noc - *Kristellnacht* (podle střepů z rozbitých výloh židovských obchodů - viz příloha IX). Jako záminka posloužila vražda sekretáře německého velvyslanectví Ernsta von Ratha ze dne 7. listopadu v Paříži. Spáchal ji mladý židovský student Herschel Grynszpan.⁶¹ Tu noc bylo zdemolováno a vypáleno 267 synagog (viz příloha X, XI a XII), vyrabováno a zničeno více než 7 500 židovských obchodů, 91 osob bylo zabito a více než 30 000 lidí odvezeno do koncentračních táborů.⁶² Tyto výtržnosti jednak spustily vlnu emigrace a také daly důvod k dalším protižidovským opatřením. „Viníkům“ (nacisté označili za viníky židovské obce) byla udělena pokuta ve výši jedné miliardy říšských marek. Oficiální vyjádření hovořilo o křišťálové noci jako o nikým nezorganizované akci a jako o zcela spontánním projevu obyvatelstva. Nutno dodat, že jak ve světě, tak i v Německu, se akce setkala s kritikou a odsouzením, což v případě Německa Hitlera minimálně zaskočilo.⁶³

2. 2 PERSEKUCE ŽIDŮ V PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

V roce 1939 žilo na území Protektorátu Čechy a Morava 118 310 Židů – z toho 103 960 hlásících se k židovskému vyznání (*Glaubensjuden*) a 14 350 Židů jiného nebo žádného vyznání (*Rassenjuden* nebo *Geltungsjuden*).⁶⁴

Pár dní po začátku německé okupace, konkrétně 25. března 1939, tlumočil státní sekretář Wilhelm Stuckart postoj Německa vůči židovské politice nově vzniknutého Protektorátu Čechy a Morava. Rozhodování ve věcech „židovské otázky“ na našem území zůstalo v kompetenci protektorátní vlády.

⁶⁰ Třetím a čtvrtým krokem byla podle Hilberga koncentrace a následné zbavení se Židů cestou emigrace a fyzické likvidace. Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 101.

⁶¹ Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 75.

⁶² Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 59.

⁶³ JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 465.

⁶⁴ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 60.

Hitler neměl, dle svých vlastních slov, v úmyslu starat se o rasovou čistotu našeho národa. „Říše nemá žádný zvláštní zájem na „rasové péči“ k ochraně českého národa. Zásadně má být přenecháno protektorátní vládě, zda a jaká opatření přijme proti židům. ... Z hlediska říše však existuje zájem, aby židé bydlící v protektorátu neovlivňovali vztah protektorátu k říši. Proto musí být vyřazeni z veřejného života.“⁶⁵ Představitelům naší politické scény byla tak doporučena následující opatření: „odejmutí aktivního i pasivního volebního práva, vyloučení z veřejných úřadů, vyřazení z tisku, rozhlasu a jiných činností, které ovlivňují veřejné mínění.“⁶⁶ V jiných oblastech, například hospodářské, si Německo nekladlo zatím jiné podmínky.⁶⁷ Hlavním důvodem tohoto Hitlerova postoje je fakt, že v té době připravoval tzv. „konečné řešení české otázky“, jejímž cílem byla totální germanizace českého národa, popř. vystěhování rasově nevhodných jedinců a vyhlazení opozičních živlů. Tento záměr je velmi dobře vystižen ve výroku viceprezidenta zemského úřadu v Brně dr. Schwabeho: „...pokud jde o problém českého národa, pak tendence u německých vedoucích kruhů je definována opatřením sedmi milionů rakví.“⁶⁸

Zde je podle mého názoru na místě malý ale o to více zajímavý exkurs do protižidovské politiky tzv. Druhé republiky. Vláda v čele s předsedou agrárnícké maloroľnické strany Rudolfem Beranem⁶⁹ v prohlášení ze 13. prosince 1938 přislíbila, že bude po vzoru Německa řešit „židovskou otázku“. Hned druhý den vznikl výbor, jenž se měl zabývat židovskými záležitostmi. Protižidovská nařízení naší vlády však byla omezena vyjednáváním půjčky od Anglie a Francie, jejíž konečné dojednání přímo záviselo na postoji Beranovy vlády k Židům. Na druhé straně byla tlačena Německem do konkrétních kroků.⁷⁰ Dne 21. ledna 1939 byla

⁶⁵ KÁRNÝ, Miroslav: „Konečné řešení“: Genocida českých židů v německé protektorátní politice. 1. vyd. Praha: Academia, 1991, s. 22.

⁶⁶ Tamtéž, s. 22.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 22.

⁶⁸ SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 240.

⁶⁹ Jenom na okraj: Beran byl následně předsedou nově vzniklé Strany národní jednoty (SNJ), která se vyznačovala výrazně fašizujícími tendencemi. V tomto ohledu radikálnější byla ještě známá Mladá národní jednotka (MNJ), jež proslula svým protižidovským programem a útoky vůči Židům. Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 55.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 55.

našemu ministru zahraničí Františku Chvalkovskému vyčtena „nedostatečná rozhodnost při řešení „židovské otázky“ v Československu.“⁷¹ Necelý týden na to, tj. 27. ledna 1939, rozhodla naše vláda o propuštění všech státních zaměstnanců židovského původu, o přezkoumání státního občanství a tvrdě zakročila vůči emigrantům, kteří žili na našem území.⁷² V pamětech protektorátního ministra Ladislava Feuerabenda, který v roce 1940 emigroval do Anglie, je politické vedení pozitivně ohodnoceno v tom smyslu, že odmítalo vydat protižidovské zákony.⁷³ Nelze však konstatovat, že by naše vláda k protižidovským nařízením přistupovala odmítavě. Naopak podnikala v protižidovské politice výrazné kroky. Hlavním důvodem byla snaha arizovat židovský majetek, jehož hodnotu odhadovala na 16 miliard korun⁷⁴, do „rukou“ českých úřadů. Jedním z motivů vlády bylo vyrovnat škody vzniklé po zabrání Sudet, které představovaly 70 procent průmyslové výroby v Československu, včetně té zbrojní.⁷⁵ Tento plán jim však nacisté překazili okupací „Rest-Tschechei“, jak okleštěnému území tzv. Druhé republiky Němci posměšně říkali, a následným vydáním „**Nařízení o židovském majetku**“ dne 21. června 1939 (viz příloha XIII), pod nějž se podepsal tehdejší říšský protektor Konstantin von Neurath.

2. 2. 1 Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939

Název zdaleka nevyplývá o tom, jaké dalekosáhlé důsledky toto nařízení mělo. Nejpodstatnější skutečností tohoto nařízení bylo, že se na občany žijící na území Protektorátu Čechy a Morava začala vztahovat kritéria židovství zakotvená v norimberských zákonech z roku 1935. Tohoto dne tak byl definitivně zpečetěn osud i českých Židů.

⁷¹ Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 53.

⁷² Srov. *tamtéž*, s. 56.

⁷³ Srov. KÁRNÝ, Miroslav: „*Konečné řešení*“: *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. 1. vyd. Praha: Academia, 1991, s. 15.

⁷⁴ Srov. *tamtéž*, s. 23.

⁷⁵ Srov. SADEK, Vladimír: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 61.

Od samého začátku německé okupace, přestože u nás Norimberské zákony hned v platnost nevešly, byli Židé perzekvováni. Zpočátku šlo především o vyřazení Židů z veřejného života, jak bylo již výše zmíněno. Jedno nařízení stíhalo druhé a červen 1939 to jen dovršil a uzavřel.

„Zákon stíhal zákon, nařízení nařízení, jedno drastičtější než druhé, poníženi za poníženi. Nastala doba, kdy vylekalo tě a strachem naplnilo každé zazvonění, každý dopis, jakou asi nepříjemnost novou přináší. Byla tu stálá předvolání náboženské obce za účelem registrace, pro vystěhovávání, soupisy majetku ... Nežili jsme tenkrát, to bylo jen věčné napětí nervů.“⁷⁶

Od června 1939 byl zajišťován veškerý židovský majetek. Židé tak museli nahlásit vlastněný movitý i nemovitý majetek. K tomu měli zákaz cokoli kupovat a prodávat bez příslušného povolení úřadů.⁷⁷ Majitelům významnějších židovských podniků byl přidělen tzv. *Treuhänder* - státem jmenovaný správce.⁷⁸ Díky široké definici židovského podniku⁷⁹, byly všechny postupně arizovány nebo uzavřeny. Správcem veškerého židovského majetku se stal Vystěhovalecký fond pro Čechy a Moravu, založený počátkem roku 1940.⁸⁰ V událostech pozdějších let tomuto fondu připadaly, s „dobrovolným“ písemným souhlasem, i všechny osobní věci odebrané při transpotech do koncentračních táborů.

Veškeré finanční prostředky Židů putovaly na tzv. vázaná konta, se kterými nesměli volně nakládat. To samé platilo i pro osobu v manželském svazku se Židem. Od 23. října 1940 bylo umožněno vybrat týdně pro rodinu maximálně 1500 K, od roku 1941 to bylo pro samostatnou osobu 2000 K a pro manžele 3000 K. Přičemž na každého dalšího člena rodiny byla stanovena

⁷⁶ HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s. 12.

⁷⁷ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 32.

⁷⁸ Srov. *tamtéž*, s. 32.

⁷⁹ Za židovský podnik se považovaly společnosti, jejímž majitelem nebo jedním spolumajitelem byl Žid. Dále pokud byl zastupující osobou či členem správní rady Žid a dokonce pokud se účastní Židé, kteří měli čtvrtinu kapitálu či jejich hlasy tvořily polovinu všech hlasů. Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 112.

⁸⁰ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 33.

maximální částka 500 K. Ročně si však rodina nesměla vybrat více jak 50 000 K. Podobný systém se uplatňoval i na penze.⁸¹

Vyloučením Židů téměř ze všech povolání dosáhli nacisté odstranění židovského elementu z veřejného života a také díky ztrátě příjmu zhoršení jejich životních podmínek. Na druhou stranu museli bez výjimky přijmout jakoukoli práci, co jim byla přidělena.⁸² Nebylo tedy neobvyklé potkat na ulici bývalého a uznávaného lékaře či profesora, jenž nyní odklízal sněh. V říjnu 1941 vyšel zákoník práce pro Židy, kde byly stanoveny podmínky jejich zaměstnání. Na základě tohoto dokumentu nebyl problém nechat pracovat v podstatě ještě děti neomezený počet hodin denně. Židé neměli nárok ani na ochranné oděvy, takže například v případě svářeče, pracovali bez rukavic a brýlí.⁸³

Na Jom kipur 1939 museli Židé odevzdat radiopřijímače.

„V roce 1939 musili jsme právě v den smíření odevzdati své rozhlasové přijímače a vrátiti koncesi. Němci dobře věděli, jak posvátným je den smíření každému Židovi, věděli, že jsou Židé toho dne od rána do večera v chrámě, že se zdržují všech prací a všeho všedního a zrovna ten den si vybrali pro své nařízení a nutili nás, abychom vlekli těžký aparát na četnickou stanici. Byla v tom veliká zlomyslnost.“⁸⁴

Židé se museli vzdát i telefonů a nakonec telefonování samotného. Koncem roku 1941 přišlo nařízení, aby odevzdali veškeré kožešiny, vlněné předměty, hudební nástroje, gramofony, fotoaparáty, kola, lyže.⁸⁵

„Když vyšlo nařízení, že Židé musí odevzdat veškeré vlněné oblečení, sbalila pár vlněných svetříků a poslala mě s tím do sběrný. Totéž s lyžemi – namísto do sběrný putovaly do kuchyňských kamen a vázání přečkalo válku ve

⁸¹ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 33.

⁸² Srov. *tamtéž*, s. 33.

⁸³ Srov. JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 468.

⁸⁴ FEDER, Richard: *Mezi okupací a deportací* [online], poslední aktualizace 28. 10. 2002 [cit. 2009-2-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/gbz/feder>>.

⁸⁵ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 38.

sklepe u sousedů. Lyžařské boty odnesla Ička k ševci, aby z nich udělal cosi jako pohorky. (Však jsme v nich putovaly do Terezína.) Místo zlata odevzdala alpakové příbory a několik stříbrných lžiček, rádio dostali sousedi, ke kterým jsme pak večer co večer chodily poslouchat Londýn. Byly to malé vzpoury, ale znamenaly velice mnoho: neuposlechnutí německých rozkazů, zachování vlastní lidské i národní hrdosti.“⁸⁶

Nařízení o židovském majetku završuje zákaz vlastnictví domácích zvířat, mezi než byli počítáni psi, kočky a kanárci.

2. 2. 2 Omezení styku Židů s ostatním obyvatelstvem

Další nařízení omezovala styk židovského a nežidovského obyvatelstva a postupně tak Židy uzavírala do absurdního světa zákazů a příkazů. Těsně po začátku války Židé nesměli vycházet po osmé hodině večerní ven. V Praze od 25. října 1940 začal platit zákaz změny trvalého bydliště a poté zákaz vstupu do určitých ulic, zvláště těch reprezentativních. Nesměli se například zdržovat v okolí Plodinové burzy v Praze, z níž byli už předtím pochopitelně vyloučeni. V roce 1940 přišel zákaz navštěvovat kina a divadla, kam se umístily cedule s nápisy „Židům vstup zakázán“. To samé platilo i pro sportovní akce. Od 17. května téhož roku nesměli do parků a sadů. Prostorem pro schůzky a místem dětských hrátek se stal většinou židovský hřbitov nebo podobná áriji nenavštěvovaná místa, což svými slovy potvrzuje paní Louise Hermanová, jež v té době pracovala jako vychovatelka: „*My jsme nesměli nikam, s dětmi jsme nesměli do parku, čili jsme chodili na židovský hřbitov ve Strašnicích. Děti si tam hrály na pískovišti, běhaly tam mezi hroby.*“⁸⁷ Od léta 1941 byly Židům zapovězeny příměstské lesy. V srpnu roku 1939 měli Židé zakázaný vstup na

⁸⁶ HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s. 67.

⁸⁷ Louise Hermanová [online], [cit. 2010-2-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/data/witness/952/recording/635-transcript.htm>>.

veřejná koupaliště.⁸⁸ V některých městech nesměli používat i obyčejný chodník (např. ve Strakonících) a museli tak chodit pod obrubníkem.

Od školního roku 1939/1940 nesměly židovské děti navštěvovat německé školy. Následující rok, tedy školní rok 1940/1941, jim byly zapovězeny i české a soukromé školy, tudíž mohly navštěvovat pouze židovské, a to jen do 24. června 1942, kdy byla možnost vzdělání dětem mojžíšského vyznání zcela odepřena.⁸⁹

„Až do té doby jsem vlastně nevnímala dusné ovzduší, které se vytvářelo po zavedení norimberských zákonů. Ani teď (t. j. v roce 1940) jsem svým šestiletým rozumem nemohla pochopit, proč nemohu jít do první třídy společně s ostatními dětmi, které jsem znala z mateřské školy, a proč musím jít do jiné školy. ... V roce 1941 bylo židovským dětem zakázáno jakékoliv vzdělání, počínaje základním a konče vysokoškolským. ... Učili jsme se v kroužcích a scházeli v bytech (tzv. bytové školy)... Naši učitelé riskovali zatčení a deportaci (transport) do koncentračních táborů, protože Židé se nesměli scházet více než po dvou. ... Vystřídala jsem několik těchto „bytových škol“ a situace se stále opakovala. Moji kamarádi a kamarádky postupně mizeli, abych je už nikdy neviděla. Bylo to těžké pochopit (bylo mi 8 až 10 let) a později celý život jsem pak nedokázala nabídnout přátelství: pořád jsem se bála, že by moji kamarádi zase někam zmizeli.“⁹⁰

Od 28. srpna 1939 se museli vyhýbat také restauracím. V těch, které se nechtěly rozhodovat, zda budou židovské či árijské, bylo vymezeno oddělené místo pro Židy. Postupem doby musela být ale všechna restaurační zařízení označena buď za árijské či židovské. V prvním případě muselo být zrušeno oddělení pro neárijsce. V průběhu roku 1941 byl nakonec Židům byl vstup zcela odepřen.⁹¹

⁸⁸ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 34.

⁸⁹ Srov. *tamtéž*, s. 36.

⁹⁰ *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí* [online], [cit. 2010-3-15]. Dostupné na WWW: <<http://www.neztratitviru.net/>>.

⁹¹ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 35.

I obchody musely být označené jako židovské nebo árijské. Od roku 1940 byla pro Židy zavedena speciální otevírací doba a to od 11.00-13.00 a od 15.00-16.30. Od února 1941 mohli nakupovat už jen od 15.00-17.00. Stejně tak to platilo pro lékárnou, poštu, která byla vymezena jen pro Židy a sloužila jim pouze odpoledne, a banku, kde byla pro Židy vymezena pouze jedna jediná hodina kolem poledne. Omezené hodiny platily i pro čistírny, prádelny a například i kadeřníka. V roce 1942 bylo využívání těchto služeb Židům též zapovězeno.⁹²

Před Židy se zavřely i dveře veřejných knihoven, nemocnic, kam se židovští pacienti, až na výjimky, nepřijímali. Sanitní vůz jen málokdy přijel pro židovského pacienta. Židovské náboženské obci bylo tedy doporučeno, aby zajistila zdravotní ošetření ve svých prostorech. Nejspíš netřeba dodávat, že árijským lékařům bylo zakázáno ošetření židovského pacienta.

2. 2. 3 *Zákony omezující Židy v dopravě*

Židé též nemohli využívat jakýkoliv dopravních prostředků. Od osobních aut a všech motorových vozidel, přičemž museli odevzdat řidičské průkazy, po městskou hromadnou dopravu nebo parníky. Z počátku se omezení nevztahovalo na tramvaje, kde směli jezdit v posledním voze. Co se týče vlaků, těmi směli cestovat nejdříve v posledním vagonu třetí třídy, a posléze jen v posledním kupé posledního vagónu. Pokud však byl vlak přeplněn, museli Židé vystoupit.⁹³ Jinak museli chodit pěšky a to pochopitelně jen těmi ulicemi, které jim byly přístupné. Bylo-li nutné někam vycestovat, například k registraci na židovskou náboženskou obec, musel jedinec požádat příslušné úřady o povolení. V mnohých případech však povolení udělena nebyla.

„Nedostali je [povolení] rodiče na svatbu svých dětí. Pohřbů se mohli zúčastnit jen nejbližší příbuzní. Dostali je nemocní, když jeli do Prahy do židovské nemocnice, ale nedostali je, když chtěli v Praze vyhledat odborného lékaře. Nedostali je vesnické děti, když chtěly jezdit do města do nějakého kursu

⁹² Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Prncipál, 2006, s. 35.

⁹³ Srov. tamtéž, 35.

... [Židé] směli se jen v okruhu své obce pohybovat a nesměli její katastr opustit. Z toho vznikly namnoze nepřijemnosti jako např. v Poděbradech, kde jest hřbitov již na katastru sousední obce. Poděbradští židé nesměli proto ani své mrtvé navštěvovat, třebaže byly tehdy hřbitovy nejoblíbenějším letoviskem židů. Když někdo z nich v Poděbradech zemřel, dostali jen tři členové obce povolení na hřbitov, aby pomohli zesnulého uložit do hrobu. Tak úzkoprsí byli Němci!⁹⁴

2. 2. 4 Policejní nařízení o označení Židů

Mezi nejznámější nařízení (a nejvíce nenáviděné) patřilo Heydrichovo „**Policejní nařízení o označení Židů**“ ze dne 1. září 1941 (viz příloha XIV), kde se všem Židům starším 6-ti let přikazovalo nosit na místě levé náprsní kapsy viditelně přišitou žlutou hvězdu s nápisem „Jude“. Její nenošení, především v době, kdy zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich vyhlásil v zemi stanné právo, znamenalo jistou smrt. Označeny byly také občanské průkazy, pasy a přidělové lístky velkým červeným „J“ (viz příloha XV).⁹⁵ V případě pasů je velice překvapivé, že impuls k tomuto kroku, dalo Švýcarsko.⁹⁶ Na nutnost označit Židy apeloval již státní sekretář K. H. Frank. Z důvodu invaze nacistů do SSSR a zahájení války se Spojenými státy se zvyšovala aktivita českého odbojového hnutí, což se projevovalo mimo jiné četnými stávkami a vzrůstem české solidarity vůči perzekvovaným Židům. Nervozita okupačního vedení výrazně stoupala, a tak přitvrdila ve vedení protizidovské politiky v Protektorátu Čechy a Morava. Jedním z projevů byla stále agresivnější antisemitská propaganda, která „Židy

⁹⁴ FEDER, Richard: *Mezi okupací a deportací* [online], poslední aktualizace 28. 10. 2002 [cit. 2009-2-13]. Dostupné na WWW:

<<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/gbz/feder>>.

⁹⁵ Od roku 1939 museli všichni Židé přijmout další jméno, muži Izrael a ženy Sára. Nově narozené děti nesměly dostávat německá jména. V Protektorátu Čechy a Morava toto nařízení v platnost nevešlo.

⁹⁶ *Označení pasů německých Židů razítkem „J“* [online], poslední aktualizace 5. 10. 2004 [cit. 2009-2-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/passports>>.

obviňovala z negativního působení na české obyvatelstvo⁹⁷, a právě toto nařízení o označování Židů.⁹⁸

„Do osobních průkazů přibylo vedle fotografie velké “J“. A potom žluté hvězdy. Sotva dokážu popsat ten pocit hrozného ponížení, pohany a hlavně vydělení z národa, s nímž jsem cítila bytostnou sounáležitost. Sice jsem chodila bez hvězdy, kdy a jak to jen šlo, ale co to bylo platné! Hvězdu jsem mohla na pár hodin odložit, ale cejchu, vypáleného do duše, jsem se nezbavila ani tehdy, ani kdykoliv později.“⁹⁹

Paní Anna Kovanicová-Hydráková, členka Tereziánské iniciativy, která většinu svého života pracovala v Židovském muzeu v Praze, na tuto událost vzpomíná takto:

„Začátek nošení hvězd byla doba rychlého dospívání, doba tvrdá. ... Než jsme si zvykli na svoje označení, které mělo být potupné, než si ostatní zvykli na nás, označené, bylo nám často těžko. Do té doby bylo naše židovství, tak tupené a ponižované, nebylo na první pohled zřejmé. Mohli jsme se ztratit v davu, být anonymní. Označení nás najednou spojilo s těmi, se kterými jsme do té doby neměli nic společného než víru otců - s ortodoxními Židy.“¹⁰⁰

Rabín Richard Feder, který patřil k jiné generaci než ostatní pamětníci, vzpomíná na dobu nošení hvězd takto:

„Je pravda, že až do doby císaře Josefa II. nosili Židé žlutou pásku na oděvu, ale ti byli odjakživa na to uvyklí. Byli to obyvatelé ghetta, jimž nikdy slunko svobody nezasvitlo, ale my jsme vyrostli jako svobodní občané a toužili jsme ještě po větší svobodě. Ale náhle jsme byli uvrženi střemhlav do

⁹⁷ SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 65.

⁹⁸ Šrov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 92.

⁹⁹ HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s. 67.

¹⁰⁰ HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s.129.

nejtemnějšího středověku a nikde nebylo na světě jediné instance, před kterou bychom mohli svá práva hájiti. My jsme se za své židovství jistě nikdy nestyděli a byli jsme na ně nyní tím hrdější. Ale přes to ta žlutá skvrna na prsou přece mnohého páčila, zvláště ty, kteří neměli donedávna žádných styků se židovskou náboženskou obcí. Bylo to Kainovo znamení, které nás mělo učiniti směšnými v očích všech mimojdoucích a které měl zvláště kluky na nás upozorniti.... Žlutou hvězdu musili nositi všichni Židé podle německé definice. ... Nosili je katoličtí kněží před oltářem a jeptišky na svém klášterním úboru. Znam však přece křesťany židovského původu, kteří nevyšli celý rok z domu, aby neprozradili, že i v jejich žilách cirkuluje ta nenáviděná židovská krev.“¹⁰¹

K výpovědím pamětníků na závěr připojuji vzpomínku známého historika Tomana Broda:

*„Bylo to poprvé, kdy mi nějaké potupné opatření zasadilo opravdu hlubokou ránu, tvrdý úder mé lidské důstojnosti – a já své pokoření oplakal. Přes veškeré dosavadní zásahy a snahy úřadů, dávajících mi najevo, že jsem cizorodý element ve zdejší společnosti i v národě, cítil jsem se, v důsledku své výchovy, stále Čechem. Pořád jsem jaksi nemohl identifikovat se svým Židovstvím, nemohl jsem se smířit se svou absurdní, ale přesto mně tak úporně vnucovanou méněcenností. Nyní mi však měla být veřejně přiřčena, měl jsme být oceňován a jednoznačně vyloučen z běžné lidské pospolitosti.“*¹⁰²

S tímto nařízením byl také spjat zákaz bez povolení úřadu opouštět obvod svého bydliště a nosit řády a jiné čestné odznaky.¹⁰³

Od 19. dubna 1940 se musely hlásit veškeré změny bydliště židovské náboženské obci. Židé si nesměli pronajmout byt a z lepších domů byli

¹⁰¹ FEDER, Richard: *Mezi okupací a deportací* [online], poslední aktualizace 28. 10. 2002 [cit. 2009-2-13]. Dostupné na WWW:

<<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/gbz/feder>>.

¹⁰² BROD, Toman: *Ještě že člověk neví, co ho čeká*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2007, s. 94.

¹⁰³ Srov. SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, s. 118.

vystěhování.¹⁰⁴ Židovská náboženská obec jim našla ubytování v jiné židovské rodině a jejich dům byl zabaven. Nebylo tak výjimkou, že v jednom bytě bydlelo hned několik rodin - každá v jednom pokoji. Původně měli být Židé sestěhováni do Prahy, aby nad nimi měli nacisté dozor, ale nakonec z toho sešlo.

Židovská náboženská obec sehrála v období druhé světové války velmi smutnou roli. Spadala pod Ústřednu pro židovské vystěhovalectví (*Zentralstelle für jüdische Auswanderung*), založenou Adolfem Eichmannem v roce 1939, a byl do ní dosazen okupantský funkcionář. Na jedné straně pomáhala souvěrcům v sociální nouzi (mnoho lidí přišlo kvůli předchozím nařízením o možnost obživy a žili většinou jen z úspor, ke kterým měli navíc omezený přístup), pomáhala také s emigrací a pořádala nejrůznější přeškolovací kurzy zaměřené na řemesla, což jim mělo pomoci s uplatněním v zahraničí v případě vycestování. Na druhou stranu však byla nucena spolupracovat s nacisty pod hrozbou vlastní záhuby. Byla nucena vypracovat evidenci všech svých členů, ze které pak byly sestavovány deportace do koncentračních táborů (viz příloha XVI). I povolání do transportů roznášeli členové obce. Není proto divu, že byla Židy vnímána za samotného strůjce jejich neštěstí.¹⁰⁵

2. 2. 5 Další zákony omezující Židy

Aby byl systém omezení úplný, byla ošetřena také jedna z nejzákladnějších potřeb člověka - jídlo. Přiděly pro Židy byly velice chudé. Nedostávali ani šatenky. Dne 23. října 1941 vešla v platnost vyhláška ministerstva zemědělství, která striktně zakazovala zemědělcům, obchodníkům poskytovat Židům sušené či čerstvé ovoce, ořechy, marmeládu, ryby, drůbež, zvěřinu a jakékoli cukrovinky. Později se to samé vztahovalo i na víno a lihoviny, na cibuli a česnek a vepřové. Na řadu přišel zákaz zeleniny, hub, sirupů, droždí

¹⁰⁴ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Princípál, 2006, s. 35.

¹⁰⁵ Tuto situaci poměrně dobře vystihuje dobový vtíp: „Uprostřed noci začne u Kohnů pronikavě vyzvánět zvonek. ‚Gestapo, otevřít!‘ Načež Kohnovi s úlevou vydechnou: ‚Díky bohu, už jsme si mysleli, že je to Náboženská obec!‘.“ ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Princípál, 2006, s. 37.

a špatně se dostávalo k obyčejným bramborům. V téže roce se zastavily přiděly tabákových výrobků a například mýdla na holení.¹⁰⁶

Od roku 1941 se také musely zrušit všechny veřejné židovské bohoslužby. Z místa shromáždění židovských souvěrců se tak stalo jedno velké skladiště arizovaného majetku (viz příloha XVII). Nutno podotknout, že díky tomu se podařilo zachránit některé osobní věci deportovaných Židů, např. předměty osobní modlitby.

Od ledna 1942 nebyly pro Židy k dostání ani noviny.

„Ale Němci se nezastavili nikdy na půl cestě a aby nás úplně vyřadili, zakázali nám i kupovati noviny a časopisy. Tehdejší noviny nestály jistě za mnoho a obsahovaly ať z vyššího rozkazu anebo ex privata industria mnoho ošklivých článků o nás, jichž četba by nás byla jen podráždila ... připadali jsme si tak hloupými, když jsme ted' nevěděli, co se ve světě děje, a přece jsme měli právě v té době největší zájem o světové události, na jichž vývinu záležel i náš osud.“¹⁰⁷

Nejenže byli Židé omezeni ve veřejném životě, ale v drtivé míře i v životě osobním. Absolutně jim bylo odepřeno vlastnictví cenných věcí po věci každodenní potřeby či předměty zájmové činnosti. Extrémně zúžen byl také jejich životní prostor a násilně uhašen jakýkoliv kulturní život a jeho projevy. To vše bylo umocněno strachem z prohlídek a udáním letitých sousedů a „přátel“ a také antisemitskými výpady ze strany spoluobčanů.

„Jak jsem za školy chodila se spolužačkami Líbou Malou a Alenou Duškovou, ty se chytávaly za ruce, mě uzavřely mezi sebe, rychle se točily, někdy mě uhodily, jindy nadávaly do Židů. Dost dlouho jsem doma nic neřekla až jednou se mě ptali, proč přicházím za školy tak uhoněná. Tak jsem to řekla a maminka se šla do školy stěžovat učitelce Štefkové. Nic proti tomu neudělala, jen to řekla rodičům obou děvčat. Pan Malý, knihař, to vyřešil tím, že Líbě nafackoval. Jinak

¹⁰⁶ Srov. ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, s. 36.

¹⁰⁷ FEDER, Richard: *Mezi okupací a deportací* [online], poslední aktualizace 28. 10. 2002 [cit. 2009-2-13]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/gbz/feder>>.

pan Dušek. Jednou u nás zazvonil, když tatínek nebyl doma. Otevřela mu naše Truda. Strčil nohu mezi dveře, aby se nemohly zavřít a řval: „ Vy Židi smradlavý, počkejte jen, až přijde Hitler.“¹⁰⁸

Člověk se najednou ocitnul v situaci lapeného zvířete, které v plné míře nerozumí tomu, co se kolem něj děje, a to ještě mnohem více umocňovalo jeho pocit beznaděje a zoufalství.

2. 2. 6 Emigrace jako reakce na norimberské zákony

Ti, kteří dokázali předjímat věci příští, se snažili vyřešit svou situaci emigrací, jež představovala jedinou možnost, jak uchránit sebe a svou rodinu před transporty a vlastně téměř jistou smrtí. Z dnešního pohledu se nám může zdát nepochopitelné, proč Židé před nacistickým terorem neutekli a nezachránili si tak život. Jak ale dokazuje vzpomínka Tomana Broda, mnozí si ono nebezpečí, které jim hrozilo, nepřipouštěli:

„A hlavně – válka určitě nebude trvat dlouho, cožpak Hitler může měřit své síly se světem? ... Byla to však i zbraň dvojsečná. Neboť, jak již naznačeno, živila též onu věčnou, imanentní vlastnost lidí, kteří nevěří či nechťejí uvěřit, že nebezpečí je skutečné a vzrůstá, že vskutku hrozí zkáza a smrt. Ale co, vždyť ono nebude tak zle! Ostatně, Hitler se jistě v Protektorátu neodvážil zavést své „norimberské zákony“, a kdyby přece, tak tedy přivykneme ponižování, útlaku, přikrčíme se, uskrovníme jako už tolikrát v minulosti, a až se pogrom přežene, až zloba pomine, židovská obec znovu ožije, vzpamatuje se.“¹⁰⁹

Louise Hermanová dodává, že: *„tohle, co přišlo, to si musíte uvědomit i vy, že to si NIKDO se zdravým rozumem neodvedl představit! My jsme opravdu si mysleli, a nejenom já, to byli i chytřejší lidi než já, že nebude tak zle.“¹¹⁰*

¹⁰⁸ HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s.12-24.

¹⁰⁹ BROD, Toman: *Ještě že člověk neví, co ho čeká*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2007, s. 71.

¹¹⁰ Osobní rozhovor s paní Louisou Hermanovou ze dne 6. 3. 2009, České Budějovice.

Ti, kteří vycítili reálnou hrozbu, využívali nakloněnosti nacistického Německa ve věci vystěhovalectví. Však také první varianta řešení židovské otázky měla v úmyslu evropské židovstvo vystěhovat. Nejdříve měla být konečnou destinací Afrika, poté jihovýchodní Polsko. Dále přišel na řadu Madagaskar a opuštěné oblasti Ruska. Mluvíme o tzv. zničení vysídlením (*Vernichtung durch Aussiedlung*). Žádný z těchto plánů se však nezrealizoval. Hitler si navíc uvědomoval, že podpora vystěhovalectví neřeší jeho situaci, protože po obsazení nových území, se počet Židů v rámci Říše stále zvyšoval, místo toho, aby klesal. Nacisté tak přistoupili k variantě druhé, tj. odstranit židovský národ definitivně.

Navíc komu by se chtělo opouštět rodnou vlast, nechávat tu majetek, který by okamžitě připadl Ústředně pro židovské vystěhovalectví, všechny své vzpomínky a vystavit se nejistotnému životu v zahraničí.

Největší počet emigrantů odcházel logicky z Německa a Rakouska a cílovou destinací často bylo Československo. Pro obyvatele Protektorátu Čechy a Morava už ale mnoho šancí na emigraci nezbývalo, protože předchozí vlny vystěhovalectví byly skutečně silné. Emigrace nebyla nikterak snadná záležitost, přestože byla ze strany hitlerovského Německa podporovaná. Největší překážkou se stala finanční náročnost a také stále se snižující kvóty zahraničních států pro přistěhovalce. Jedno povolení a poplatky, s vystěhováním spjaté, vyšlo minimálně na 11 000 K. Pro představu: nový osobní automobil, srovnatelný s dnešním modelem Škoda Fabia, stál kolem 20 000 K.¹¹¹

„Doma se často mluvilo o možnosti poslat Trudu a mě za hranice. Všechno ztroskotalo, podobně jako u jiných příbuzných, na nedostatku peněz. Když o půjčení těch peněz tenkrát žádala delegace příbuzných strýce Ernu, zeptal se jen: „A kdy mi to vrátíte?“ Nejelo se tedy nikam, ale nejela ani strýcova rodina. Teta byla Vídeňka, árijka, a asi nevěřili, že takový kulturní národ, jako byli Němci, by mohli udělat něco takového, co dělali už řadu let v Německu.

¹¹¹ SEKÝRKA, Pavel: *Zmizelí a nalezení*. 1.vyd. Brno: CCB, s. r. o. , 2009, s. 15.

Rozvedli se, aby zachránili majetek. Kromě tety šli všichni tři do lágru. Vrátila se jen sestřenice.“¹¹²

V červenci 1938 se konala ve francouzském Evianu konference svolaná F. D. Rooseveltem. Sešlo se zde 32 států, aby se pokusily vyřešit problém židovských uprchlíků. Konference dopadla neslavně a nepřinesla de facto žádné výrazné výsledky. Přestože Spojené státy a Velká Británie navýšily kvóty, stanovily zároveň velmi náročné podmínky pro přijetí do té které země.¹¹³ Velká Británie, která toho času vládla v Palestině, vydala roku 1939 tzv. MacDonaldu bílou knihu, aby uklidnila Araby, kteří se ostře stavěli vůči přistěhovaleckým vlnám Židů. Bílá kniha, které Židé pro její důsledky říkali Černá kniha, stanovila počet uprchlíků na 3 000 osob ročně.¹¹⁴ V literatuře lze také najít údaj 15 000 uprchlíků ročně, které Palestina přijme. Poté jen s arabským souhlasem.¹¹⁵ Ať tak či onak, tímto počinem se naděje na záchranu ztratila v nedohlednu. Častou destinací Židů se v pozdějších letech stala Jižní Amerika a Šanghaj. Tyto země projevily snahu evropským Židům pomoci.

Navzdory nesnázím, které byly s emigrací úzce spjaté, se podařilo vycestovat několika tisícům Židů. V řeči statistiky si život v roce 1939 zachránilo 19 016 lidí, z toho 888 osob díky činnosti Palestinského úřadu s hlavní postavou Jakoba Edelsteina a o rok později 6 176 Židů. V dalších dvou letech se to zdařilo jen 817 lidem. V říjnu 1941 bylo vystěhování Židů zcela zakázáno a osud Židů byl definitivně zpečetěn.¹¹⁶

¹¹² HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, s. 124.

¹¹³ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 60.

¹¹⁴ Srov. POOL, James: *Tajní spojenci Adolfa Hitlera 1933 – 1945*. 1. vyd. Praha: Práh, 1999, s. 244.

¹¹⁵ Srov. JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, s. 428.

¹¹⁶ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 61.

ZÁVĚR

Leo Pavlát o antisemitismu hovoří jako „o nejsetrvalejší zášti v dějinách lidstva“¹¹⁷. Antisemitismus a jeho projevy tvoří více než dva tisíce let nedílnou součást života židovského národa. Tato nenávist však neměla v průběhu svého trvání stejnou podobu. Práce ukazuje, že zcela zásadní zlom nastal v 19. století, kdy se klasický antisemitismus, nejčastěji charakterizovaný jako náboženský, transformoval do moderního antisemitismu, který je typický přidáním aspektu rasismu. Nenávist orientovaná na judaismus se tak proměnila na nenávist vůči samotným Židům. Za hlavní důvod této přeměny považuji nástup osvícenství, kdy náboženství zaznamenalo ústup a jeho místo nahradila věda, která se bohužel stala zdrojem a argumentační oporou moderního antisemitismu. A byl to právě rasový antisemitismus, vykreslující Židy jako podřadnou rasu, který se stal základem nacistické ideologie. Důležitým momentem v dějinách židovského národa, jak ukazuje tato práce, se stala kodifikace myšlenek rasového antisemitismu v podobě norimberských zákonů z roku 1935. Bylo to vůbec poprvé v dějinách, kdy se antisemitské postoje staly platnou součástí státní legislativy a údajná fyzická i mentální méněcennost Židů byla zakotvena v zákonech. Tato skutečnost umožnila ve 20. století legální pronásledování židovského obyvatelstva, které fatálně vyvrcholilo holokaustem nebo v židovské terminologii událostí zvanou šoa.

Za hlavní přínos práce považuji nejen přehled nejvýznamnějších mezníků v persekuci Židů v letech 1935 – 1942 a zdrojů, jež toto pronásledování umožnil, ale především zpracování přímých pramenů, tj. vzpomínek pamětníků.

Práce by si dle mého názoru zasloužila další rozpracování, ať už v doplnění podrobnějších informací nebo v pokračování lety 1942-1945, tedy obdobím samotného „konečného řešení“ židovské, popř. české otázky, obohaceném o nové pohledy než pouze historické. Někdo by snad mohl namítnout, že knih s tímto záběrem je již nepočítatelně a téma je tak plně zpracované. Ovšem v dnešní době, která se vyznačuje mimo jiné xenofobními

¹¹⁷ Srov. SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha: Židovské muzeum v Praze, 1997, s. 83.

a nenávistnými postoji vůči minoritám, resp. majoritám, mají práce tohoto typu stále aktuální výpovědní hodnotu. Je nutné neustále resuscitovat naši paměť a rekapitulovat minulost, protože, jak říká Heidegger: „*Bytí pobytu nachází svůj smysl v časovosti ... Pobyť jest svou minulostí*“¹¹⁸. Bez toho ztrácíme svůj „pobyť“ a přítomnost zároveň.

¹¹⁸ HEIDEGGER, Martin: *Bytí a čas*. 2. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2002, s. 36-37.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY - literatura

ADLER, H. G.: *Terezín 1941-1945: Tvář nuceného společenství, I. dějiny*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principál, 2006, 291 s. ISBN 80-7364-024-4.

BAUER, František: *Hitlerův Můj boj očima historiků*. 2. vyd. Praha: UNIVERS, 1994, 196 s. ISBN 80-901525-1-1.

BROD, Toman: *Ještě že člověk neví, co ho čeká*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Academia, 2007, 361 s. ISBN 978-80-200-1498-6.

CLAYOVÁ, Catrine, LEAPMAN, Michael: *Panská rasa: Nacistické Německo a experiment Lebensborn*. 1. vyd. Praha: Columbus s.r.o., 1996, 196 s. ISBN : 80-85928-43-4.

DREXLEROVÁ, Alžběta: *Jáko b a Ezau na cestě k smíření?: Dějiny židovsko-křesťanských vztahů*. 1. vyd. Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2009, s. 165.

GÖTZ, Aly: *„Konečné řešení“: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*. 1. vyd. Praha: Argo, 2006, 348 s. ISBN 80-7203-833-8.

HEIDEGGER, Martin: *Bytí a čas*. 2. vyd. Praha : OIKOYMENH, 2002, 487 s. ISBN 80-7298-048-3.

HRUBÝ, Karel: *Genetika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, 652 s.

HYNDRÁKOVÁ, Anna; FRANKOVÁ, Anita; HÁJKOVÁ, Věra; FAKTOROVÁ, Františka: *Svět bez lidských dimenzí*. 1. vyd. Praha: Státní židovské muzeum, 1991, 188 s. ISBN 80-900750-7-X.

JOHNSON, Paul. : *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy, 2007, 591 s. ISBN 978-80-85336-38-2.

KÁRNÝ, Miroslav: „Konečné řešení“: *Genocida českých židů v německé protektorátní politice*. 1. vyd. Praha: Academia, 1991, 182 s. ISBN 80-200-0389-4.

LAQUEUR, Walter: *Mění se tvář antisemitismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, 218 s. ISBN 978-80-7106-927-0.

POOL, James: *Tajní spojenci Adolfa Hitlera 1933 – 1945*. 1. vyd. Praha: Práh, 1999, s. 367. ISBN 80-7252-015-6.

SADEK, Vladimír.: *ŽIDÉ: Dějiny a kultura*. 1.vyd. Praha : Židovské muzeum v Praze, 1997, 160 s. ISBN 80-86889-11-4.

SEEMANN, Richard: *Cesta do Wannsee*. 1. vyd. Středokluky: Zdeněk Susa, 2008, 309 s. ISBN 978-80-86057-51-4.

SEKYRKA, Pavel: *Zmizelí a nalezení*. 1.vyd. Brno: CCB, s. r. o. , 2009, 144 s. ISBN 978-80-254-3715-5.

TAZBIR, Janusz: *Protokoly sionských mudrců: Pravda nebo podvrh?*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996, 133 s. ISBN 80-7198-034-X.

VLČKOVÁ, Věra: *Doufám, dokud dýchám...* 1.vyd. Náchod: Garmond, 2006, 308 s. ISBN 80-239-5807-0.

WISTRICH, Robert S. : *Hitler a holocaust*. Praha: Nakladatelství Slováry s. r. o. , 2008, 328 s. ISBN 978-80-7391-156-0.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ - internetové zdroje

- FEDER, Richard: *Mezi okupací a deportací* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/gbz/feder>>.

- *Naše řeč* [online], Praha: ÚJČ, AV ČR., v.v.i., 5×ročně. Vychází také v tištěné podobě od roku 2000 (ISSN 0027-8203). Dostupné na WWW: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3164>>.
- *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.neztratitviru.net/>>.
- *Nostra Aetate* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decl_19651028_nostra-aetate_cs.html>.
- *Označení pasů německých Židů razítkem „J“* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/passports>>.
- *Ukázky z Hitlerova Mein Kampfu* [online]. Dostupné na WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/texts/mein_kampf>.
- *Zákon o ochraně německé krve a německé cti* [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/nlaw2>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I	Norimberské zákony 1
Příloha II	Norimberské zákony 2
Příloha III	Der Giftpilz
Příloha IV	Novinové články z let 1939-1941
Příloha V	Zákon o říšském občanství
Příloha VI	První prováděcí nařízení k zákonu o říšském občanství
Příloha VII	Prohlášení o nežidovském původu
Příloha VIII	Zákon o ochraně německé krve a německé cti
Příloha IX	Výloha židovského obchodu po Křišťálové noci
Příloha X	Křišťálová noc v Německu
Příloha XI	Synagoga v Opavě
Příloha XII	Synagoga v Třeboni
Příloha XIII	Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939
Příloha XIV	Policejní nařízení o označování Židů ze dne 1. září 1941
Příloha XV	Označení pasů německých Židů
Příloha XVI	Židovská náboženská obec
Příloha XVII	Sklad arizovaných věcí

PŘÍLOHY

Příloha I – Norimberské zákony 1

Die Nürnberger Gesetze

Deutschblütiger	Mischling 2. Grades	Mischling 1. Grades	Jude	Jude
<p>Deutschblütiger</p> <p>Großeltern: 4 white circles</p> <p>Eltern: 2 white circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 white circle with cross</p> <p>Kinder werden Deutschblütig: 2 white circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 white circle with cross</p> <p>Kinder gelten als Deutschblütig: 2 white circles</p> <p>Ehe nur mit Genehmigung zugelassen: 1 white circle, 1 white circle with cross</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p>	<p>Mischling 2. Grades</p> <p>Großeltern: 3 white circles, 1 black circle</p> <p>Eltern: 2 white circles, 1 white circle with cross, 1 black circle</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle</p> <p>Kinder gelten als Mischling: 2 white circles, 1 white circle with cross, 1 black circle</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle</p>	<p>Mischling 1. Grades</p> <p>Großeltern: 2 white circles, 2 black circles</p> <p>Eltern: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Ehe nur mit Genehmigung zugelassen: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Ehe nur mit Genehmigung zugelassen: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Mischlinge: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p>	<p>Jude</p> <p>Großeltern: 4 black circles</p> <p>Eltern: 2 black circles</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p>	<p>Jude</p> <p>Großeltern: 4 black circles</p> <p>Eltern: 2 black circles</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Ehe verboten: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p> <p>Ehe gelöst: 1 white circle, 1 black circle with cross</p> <p>Kinder werden Juden: 2 black circles</p>
<p>Jüdische Erklärung</p> <p>Deutschblütiger: 1 white circle, 1 white circle with cross</p> <p>Mischling 2. Grades: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle</p> <p>Mischling 1. Grades: 1 white circle, 1 white circle with cross, 1 black circle, 1 black circle with cross</p> <p>Jude: 1 white circle, 1 black circle</p> <p>Jude: 1 white circle, 1 black circle</p>		<p>Sonderfälle bei Mischlingen 1. Grades</p> <p>Mischling gilt als Jude, wenn er das jüdische Religionsbekenntnis annimmt.</p> <p>Mischling gilt als Jude, wenn er mit einem Juden verheiratet ist.</p> <p>Wie oben.</p>		<p>Reichsbürgergesetz vom 15. 9. 1935</p> <p>1. Absatz nach dem 14. 11. 1935</p> <p>Gesetz zum Schutze des Deutschen Blutes und der Deutschen Ehe vom 15. 9. 1935</p> <p>1. Verordnung nach dem 14. 11. 1935</p>

Plakát vysvětlující kategorizaci Židů a míšenců dle norimberských zákonů.

Převzato z WWW: <http://www.neztratitviru.net/osa.htm>.

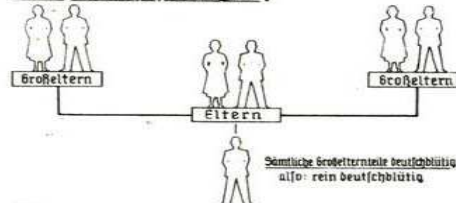
Příloha II – Norimberské zákony 2

Das Gesetz unterscheidet :

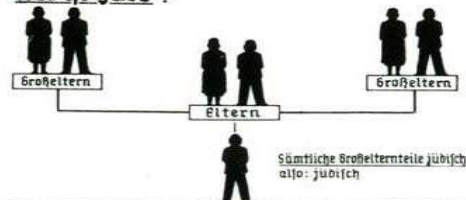

Erkennungsmerkmal für die Zugehörigkeit zu einer dieser Gruppen ist die rassistische Zugehörigkeit der Großeltern

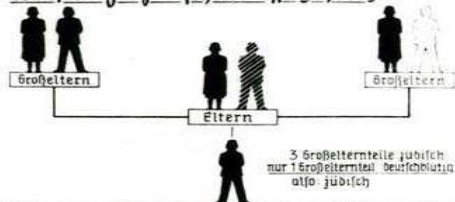
Wer ist Deutschblütiger ?

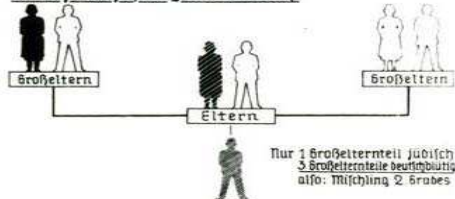
Wer ist Jude ?

Ebenfalls zur jüdischen Rasse gehörig :

Wer ist Mischling 2. Grades ?

Wer ist Mischling 1. Grades ?

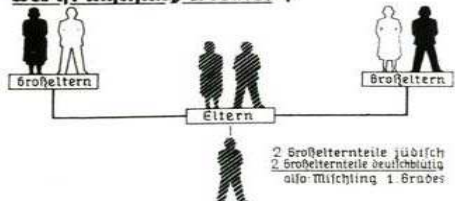
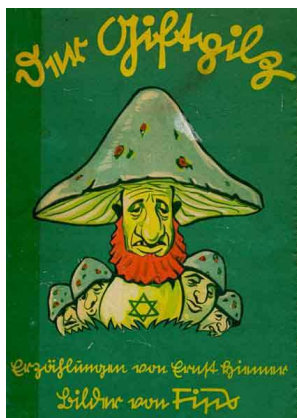

Schéma pro určování Židů a míšenců dle norimberských zákonů.

Převzato z WWW: <http://www.neztratitviru.net/osa.htm>.

Příloha III - Der Giftpilz

Jak lze Židy rozeznat?

V 7. třídě je dnes živo. Učitel vypravuje o Židech a na tabuli namaloval obrázky Židů. Všechny děti to mimořádně zajímá a jsou pozorné. Opakování. Co jsme se naučili? Všechny děti se hlásí. Židé se poznají podle nosu. židovský nos je na špičce zahnutý. Vypadá jako šestka. Židy lze rozeznat také podle rtů, které jsou většinou odulé. Spodní ret často odstává. Také na očích Žida lze okamžitě poznat, že je to špatný a prolhaný člověk. Židé jsou většinou malí a mají krátké ruce a nohy. Mají nízké, šikmé čelo. Takové mají zločinci. Vlasy mají většinou tmavé a kudrnaté jako černoši. Děti jmenují další a další fyziognomické znaky. Žida lze rozeznat podle chůze, způsobu mluvy či zápachu. Ale mnozí Židé nemají všechny tyto znaky. Existují dokonce i blondatí Židé. Proto je třeba dávat velký pozor, abychom Žida rozeznali.

Úryvek z dětské učebnice.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/antisemitism/nazi/giftpilz/giftpilz2>.

Příloha IV – Novinové články

Neruda, Havlíček, Vrchlický, Bezruč, Palacký jsou prvními, kteří upozorňovali český národ na nebezpečí židovské.

Český národ a jeho kultura je dnes ještě více židy ohrožena a proto musí každý Čech shlédnouti jedinečnou, dokumentární, ryze českou výstavu

ŽID

nepřítel lidstva,

která se koná od 28. října 1939 ve výstavních síních »Pictura« v Praze II., Národní třída čís. 6, vedle Národního divadla.

Vlajka, 10. října 1939.

Převzato z WWW:

http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/antisemitism/cz_pbm/press/vlajka19391010.

Musím sedět v divadle vedle Žida?

Tak ptají se nás čtenáři, kteří žasnou, že — když Židé nemají přístup do tak mnohých kaváren, restaurací, biografů — chodí si volně do divadel, kde pak vedle nich je nucen sedět náš člověk a snášet jejich rasový pach, či často i pronikavý parfum, jímž tu semitskou svoji vůni hledí přehlušit. A nedomnívejte se, že si zde počínají nějak skromně. To není v jejich povaze. V meziaktí se bavívali až příliš hluch-

ně smutně známou směsí své řeči, kritikují i hru i okolí, počínají si, jako by se vůbec nic nebylo změnilo. A to přirozeně budí v českých řadách odpor. Když šlo zbavit tohoto těžce snesitelného živlu veřejné místnosti, musí to jít i v divadlech. Necht' je jim určeno jedno, stejně víc než položidovské, ale ostatní ať jsou vyhrazena jen a jen členům našeho národa!

Nástup červenobílých, 16. prosince 1939.

Převzato z WWW:

http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/antisemitism/cz_pbm/press/nastup19391216.

Žid — nepřítel lidstva

Za minulou neděli navštívilo výstavu 2356 lidí. Všichni odcházející návštěvníci vyslovují nepokrytě svůj úžas, neboť i zasvěcení netuší, co vše mohli zločinní Židé beztrestně páchat na našem národě. Výstava je první toho druhu v Praze a potrvá jen krátký čas. Nedejte si ujít jedinečnou příležitost k poučení. Výstava je na Národní třídě 6, vedle Národního divadla. X

Polední listy, 5. listopadu 1939.

Převzato z WWW:

http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/antisemitism/cz_pbm/press/polednilisty19391105.

V podniku bez hvězdy.

Židé chodí v obchodě bez označení.

Ve velkém elektrotechnickém podniku v Praze na Poříčí č. 5, kromě asi 50 arijců jsou zaměstnání dva Židé — Suchařípa a Oplatka. Oba nosí však židovské hvězdy jen když jsou na ulici, jinak v obchodě chodí bez označení. Drze jednají s nakupujícími, které matou tím, že nemají na kabátech hvězdy. Oba jsou dosud v podniku vedoucími, kteří udílí rozkazy arijckým zaměstnancům.

Večerní České slovo, 24. března 1941.

Převzato z WWW:

http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/antisemitism/cz_pbm/press/vecerniceskeslovo19410324

Příloha V – Zákon o říšském občanství

Zákon o říšském občanství

§ 1

(1) Státním příslušníkem je ten, kdo náleží do ochranného svazku Německé říše a je jí za to zvláště zavázán.

(2) Státní příslušnost se získá podle ustanovení zákona o říšské a státní příslušnosti.

§ 2

(1) Říšským občanem jest pouze státní příslušník německé nebo příbuzné krve, který dokazuje svým chováním, že je ochoten a schopen věrně sloužit německému národu a říši.

(2) Říšského občanství se nabývá propůjčením listiny o říšském občanství.

(3) Říšský občan je jediným nositelem v zákonech stanovených plných politických práv.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/nlaw1>.

Příloha VI – První prováděcí nařízení k zákonu o říšském občanstvím

První prováděcí nařízení k zákonu o říšském občanství

§ 2 (2) židovským míšencem je ten, kdo pochází od jednoho nebo dvou prarodičů, podle rasy plně židovských, není-li podle § 5, odst. 2, Židem. Za plně židovského se bez dalšího pokládá prarodič, když příslušel k židovskému náboženskému společenství.

§5 (1) Židem je ten, kdo pochází při nejmenším od tří prarodičů, podle rasy plně židovských. Platí (tu) § 2, odst. 2, věta 2.

(2) Za Žida se také pokládá státní příslušník, je-li židovským míšencem, pocházejícím od dvou plně židovských prarodičů,

a) když v době vydání zákona příslušel k židovskému náboženskému společenství nebo potom do něho byl přijat,

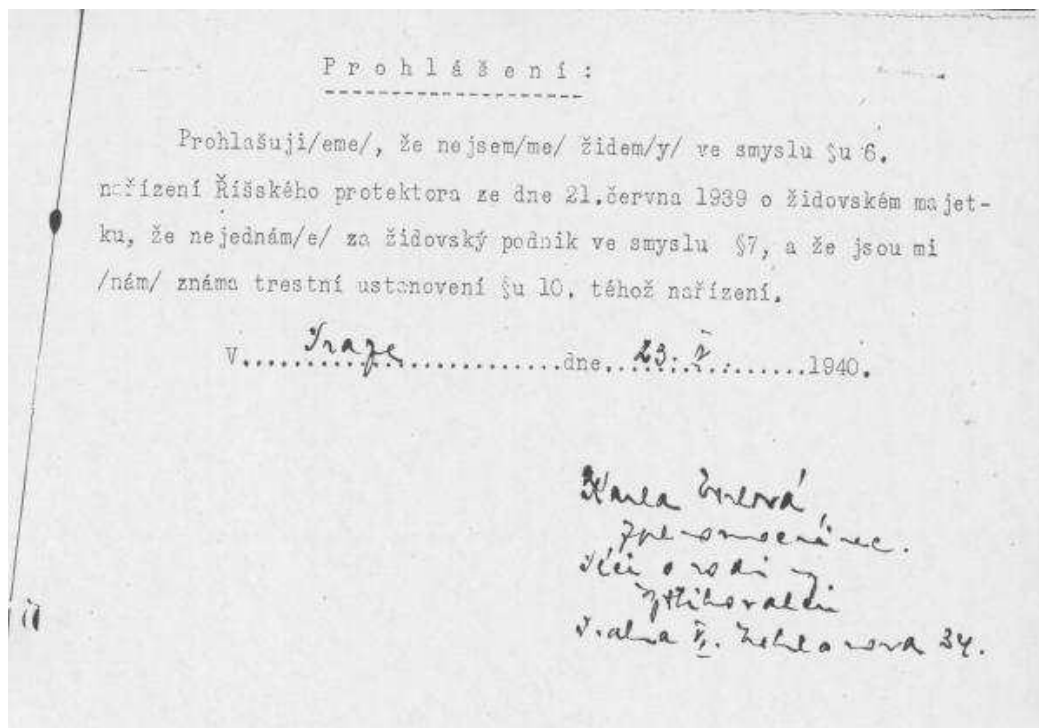
b) když v době vydání zákona byl v manželství se Židem nebo potom do něho vstoupil,

c) když pochází z manželství se Židem ve smyslu odstavce 1, jestliže bylo toto manželství uzavřeno za účinnosti zákona o ochraně německé krve a německé cti ze dne 15. září 1935,

d) když pochází z mimomanželského styku se Židem ve smyslu odstavce 1 a narodil se nemanželsky po dni 31. července 1936.

Převzato z WWW: http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/nlaw_reg.

Příloha VII - Prohlášení o nežidovském původu

Prohlášení o nežidovském původu.

Převzato z WWW: http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/nuremberg_laws.

Příloha VIII – Zákon o ochraně německé krve a německé cti

Zákon o ochraně německé krve a německé cti

Proniknut poznáním, že čistota německé krve je předpokladem další existence německého lidu, a prodchnut neochvějnou vůlí, zabezpečiti německý národ pro všechnu budoucnost, usnesl se říšský sněm jednohlasně na následujícím zákoně, který se tímto vyhlašuje:

§ 1

(1) Sňatky mezi Židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve jsou zakázány. Manželství uzavřená proti tomuto zákonu jsou neplatná, i když byla k obcházení zákona uzavřena v cizině.

(2) Žalobu na prohlášení manželství za neplatné může podat pouze státní návladní.

§ 2

Mimomanželský styk mezi Židy a státními příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve je zakázán.

§ 3

Židé nesmějí ve své domácnosti zaměstnávat státní příslušníky německé nebo druhově příbuzné krve mladší 45 let.

§ 4

(1) Židům se zakazuje vztyčovat říšské a národní vlajky a užívání říšských barev.

(2) Užívání židovských barev je jim naproti tomu dovoleno. Výkon těchto oprávnění je pod státní ochranou.

§ 5

(1) Kdo jedná proti zákazu § 1, bude potrestán kázní.

(2) Muž, který jedná proti zákazu § 2, bude potrestán vězením nebo kázní.

(3) Kdo jedná proti ustanovení §§ 3 nebo 4, bude potrestán vězením až do jednoho roku a peněžitou pokutou, nebo jedním z těchto trestů.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/nlaw2>.

Příloha IX – Výloha židovského obchodu po křišťálové noci

Výlohy židovských obchodů po tzv. křišťálové noci.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/pres/events/kristallnacht>.

Příloha X - Křišťálová noc v Německu

Na mapě jsou zobrazena místa, kde byly vypáleny během tzv. křišťálové noci synagogy.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/pogrom1938>.

Příloha XI – Synagoga v Opavě

Hofčí synagoga v Opavě.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/2rep>.

Příloha XII – Synagoga v Třeboni

Fotografie třeboňské synagogy, na jejíž fasádě je namalován hákový kříž a karikatura oběšeného Žida.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/prot>.

Příloha XIII - Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939

Nařízení Říšského protektora v Čechách a na Moravě o židovském majetku ze dne 21. června 1939

Podle výnosu Vůdce a říšského protektora o Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16. března 1939, čl. 5, se nařizuje:

§ 1

(1) Židům, židovským podnikům a židovským osobním sdružením jest dovoleno nakládati nemovitostmi, právy na nemovitostech, hospodářskými závody a podíly na nich, cennými papíry všeho druhu, jakož i propachtovati pozemky a hospodářské závody a převáděti pachtovní práva tohoto druhu jen se zvláštním písemným schválením. Totéž platí pro závazek k nakládání jmenovanými předměty.

(2) Schvaluje-li se závazek, platí schválení též pro příslušné plnění.

(3) Právní úkony odporující předpisům odstavce 1. a 2. nebo sloužící k obejití těchto předpisů nemají právní účinnosti.

§ 2

(1) Schválení podle § 1 udílí říšský protektor v Čechách a na Moravě, který případně svoji příslušnost zcela nebo částečně přeneše na jiné úřady.

(2) Uděluje-li schválení jiný úřad než říšský protektor v Čechách a na Moravě, jest do rozhodnutí stížnost k říšskému protektorovi v Čechách a na Moravě přípustná do dvou týdnů po doručení. Stížnost jest podati u úřadu, který rozhodnutí vydal. Říšský protektor v Čechách a na Moravě může naříditi, aby za určitých předpokladů právo stížnosti odpadlo.

§ 3

Židé, židovské podniky a židovské osobní sdružení jsou povinni do 31. července 1939 u příslušného oberlandrata přihlásiti zemědělské neb lesní pozemky, které jsou v jejich vlastnictví nebo spoluvlastnictví nebo jimi pachtované.

§ 4

(1) Židům, židovským podnikům a židovským osobním sdružením jest zakázáno nabývání nemovitostí a práv na nemovitostech, podílů na hospodářských

podnicích a cenných papírů, jakož i přejímání a znovu zřizování hospodářských závodů a najímání nemovitostí.

(2) Předpis § 1 odst. 3 platí obdobně.

§ 5

(1) Židé, židovské podniky a židovská osobní sdružení jsou povinni přihlásiti předměty ze zlata, platiny a stříbra, jakož i drahokamy a perly nacházející se v jejich vlastnictví nebo spoluvlastnictví do 31. července 1939 u Národní banky nebo jí ustanovených míst.

(2) Nabývati, zciziti a zastaviti předměty uvedené v odst. 1 jest jim zakázáno.

(3) Totéž platí pro jiné drahocenné a umělecké předměty, pokud cena jednotlivého předmětu nebo sbírky předmětů převyšuje částku k 10. 000. -.

§ 6

Za Žida se považuje:

1. kdo pochází od nejméně tří podle rasy úplně židovských prarodičů. Za úplně židovského se považuje prarodič bez dalších předpokladů, jestliže přísluší nebo příslušel k židovské náboženské společnosti;
2. za Žida se též považuje míšenec, pocházející od dvou úplně židovských prarodičů,
 - o aa) který dne 15. 9. 1935 náležel k židovské náboženské společnosti neb po tomto dni do ní jest přijat,
 - o bb) který dne 15. 9. 1935 byl v manželství se Židem nebo s ním po tomto dni v manželství vstoupí,
 - o cc) který pochází z manželství se Židem (lit. a) uzavřeného po 15. 9. 1935,
 - o dd) který pochází z nemanželského styku se Židem (lit. a) a byl narozen jako nemanželský po 31. 7. 1936.

§ 7

(1) Podnik se považuje za židovský, je-li jeho majitel Žid (§ 6).

(2) Podnik veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti se považuje za židovský, jsou-li jeden neb několik osobně ručících společníků Židů.

(3) Podnik právnické osoby se považuje za židovský:

1. jsou-li jedna nebo několik osob, povolaných k zastupování podle zákona nebo jeden nebo několik členů správní rady nebo dozorčí rady Židé;
2. jsou-li rozhodujícím způsobem podle kapitálu nebo hlasovacího práva zúčastněni Židé. Rozhodující účast podle kapitálu je dána, náleží-li více než čtvrtina kapitálu

Židům; rozhodující účast podle hlasovacího práva je dána, dosahují-li hlasy Židů poloviny celkového počtu hlasů.

(4) Předpisy odstavce 3 platí obdobně pro společnosti podle horního práva, které nemají způsobilosti k právům.

(5) Nebyl-li 15. března 1939 členem představenstva nebo správní nebo dozorčí rady akciové společnosti nebo komanditní společnosti na akcie žádný Žid, předpokládá se, že Židé nemají rozhodující účast podle kapitálu nebo hlasovacího práva (odst. 3b). Opačná domněnka platí, byli-li označeného dne členy představenstva nebo správní rady nebo dozorčí rady jeden nebo několik Židů.

(6) Podnik se považuje za židovský i tehdy, je-li skutečně pod rozhodným vlivem Židů.

(7) Odbočka židovského podniku se považuje za podnik židovský.

(8) Odbočka nežidovského podniku se považuje za podnik židovský, je-li vedoucí nebo jeden z několika vedoucích odbočky Žid.

§ 8

Pro židovská osobní sdružení platí obdobně předpisy § 7.

§ 9

(1) Říšský protektor v Čechách a na Moravě může ve vhodných případech ustanovit správce, kteří podléhají jeho doзору a příkazu. Taktéž může říšský protektor v Čechách a na Moravě odvolati důvěrníky a vnučené správce dosazené podle předpisů protektorátních.

(2) Pokud běží o majetek ve smyslu § 1 tohoto nařízení, přísluší právo dosazovati správce výlučně říšskému protektoru v Čechách a na Moravě.

(3) Říšský protektor v Čechách a na Moravě stanoví práva a povinnosti správců.

(4) Pokud říšský protektor v Čechách a na Moravě svého práva podle odstavců 1 a 3 použije, neplatí předpisy o důvěrnících a vnučených správcích, platné v Protektorátu.

§ 10

(1) Kdo jedná proti tomuto nařízení nebo proti ustanovením vydaným k jeho provedení, bude potrestán vězením a peněžitou pokutou nebo jedním z těchto trestů. Taktéž bude potrestán, kdo obejde ustanovení tohoto nařízení nebo ustanovení vydaná k jeho provedení.

(2) Pokus je trestný.

(3) Stíhání též podle jiných trestních ustanovení zůstává nedotčeno.

(4) Vedle trestů může býti uznáno na zbavení majetku, pokud byl předmětem trestného činu. Nelze-li stíhati určitou osobu, může býti uznáno na zabavení majetku i samostatně.

(5) Jest použití obecných předpisů říšskoněmeckého trestního práva.

(6) Vyšetřovati a souditi tyto trestné činy náleží soudům německým příslušným podle všeobecného říšského práva.

(7) Ostatně jest použití ustanovení platných pro německé soudy v Protektorátu, pokud není ustanoveno jinak.

§ 11

(1) Říšský protektor v Čechách a na Moravě může vydati ustanovení prováděcího a doplňovacího obsahu.

(2) Nařízení šéfa civilní správy v Brně týkající se nedovolených zásahů do hospodářství v zemi moravské ze dne 20. března 1939 a týkající se zákazu zcizení židovského reálního majetku v zemi moravské ze dne 22. března 1939, jakož i nařízení šéfa civilní správy v Praze o opatřeních týkajících se židovského majetku všeho druhu ze dne 29. března 1939 ruší se dnem účinnosti tohoto nařízení.

§ 12

(1) Toto nařízení nabývá účinnosti dnem 22. června 1939.

(2) Předpisy § 1, 2 a 4 mají zpětnou účinnost od 15. března 1939 s tím, že v mezidobí uzavřené obchody vyžadující schválení nejsou právně účinné, dokud se dodatečně neschválí.

(3) Výjimečná schválení udělená šéfem civilní správy v Praze a v Brně podle nařízení ze dne 20. , 22. a 29. března 1939 pokládají se za schválení ve smyslu tohoto nařízení. Osoby oberlandraty jako správci již dosazené, považují se se zpětnou platností za správce ve smyslu tohoto nařízení.

Praha, dne 21. června 1939.

Říšský protektor v Čechách a na Moravě Svobodný pán von Neurath

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/rp19390621>.

Příloha XIV – Policejní nařízení o označování Židů ze dne 1. září 1941

Policejní nařízení o označování Židů ze dne 1. září 1941

Na základě nařízení o policejních nařízeních říšských ministrů ze dne 14. listopadu 1938 (Říšský zák. I., str. 1582) a nařízení o právu vydávati právní předpisy v protektorátu Čechy a Morava ze dne 7. června 1939 (Říšský zák. I., str. 1039) se v dohodě s říšským protektorem v Čechách a na Moravě nařizuje:

§ 1

(1) Židům (§ 5 Prvního nařízení k zákonu o říšském občanství ze dne 14. listopadu 1935 - Říšský zák. I., str. 1333), kteří dovršili šestý rok života, je zakázáno ukazovati se na veřejnosti bez židovské hvězdy.

(2) Židovská hvězda pozůstává ze šesticípé hvězdy velikosti dlaně, černě vytažené, ze žluté látky s černým nápisem „Jude“. Budiž nošena viditelně pevně přišita na levé náprsní straně části oděvu.

§ 2

Židům jest zakázáno,

obvod obce jejich bydliště opouštět, nemají-li u sebe písemné dovolení místního policejního úřadu;

nositi rády, čestné znaky a jinaké odznaky.

§ 3

§ § 1 a 2 se nepoužije

na židovského manžela žijícího ve smíšeném manželství, pokud jsou zde z manželství potomci a tito neplatí za Židy, a to ani tehdy, když manželství již nestává nebo jediný syn padl v přítomné válce;

na židovskou manželku při bezdětném manželství po dobu trvání manželství.

§ 4

(1) Kdo jedná proti zákazu § § 1 a 2 úmyslně nebo z nedbalosti, bude potrestán peněžitým trestem až do 150 ŘM nebo vazbou až do šesti týdnů.

(2) Policejní bezpečnostní opatření jdoucí dále jakož i trestní předpisy, podle nichž provinění padají vyššímu trestu, zůstávají nedotčeny.

§ 5

Policejní nařízení platí též v protektorátu Čechy a Morava s tím, že říšský protektor v Čechách a na Moravě může přizpůsobiti předpis § 2, písm. a) místním poměrům v protektorátu Čechy a Morava.

§ 6

Policejní nařízení nabývá platnosti 14 dní po jeho vyhlášení.

V Berlíně dne 1. září 1941.

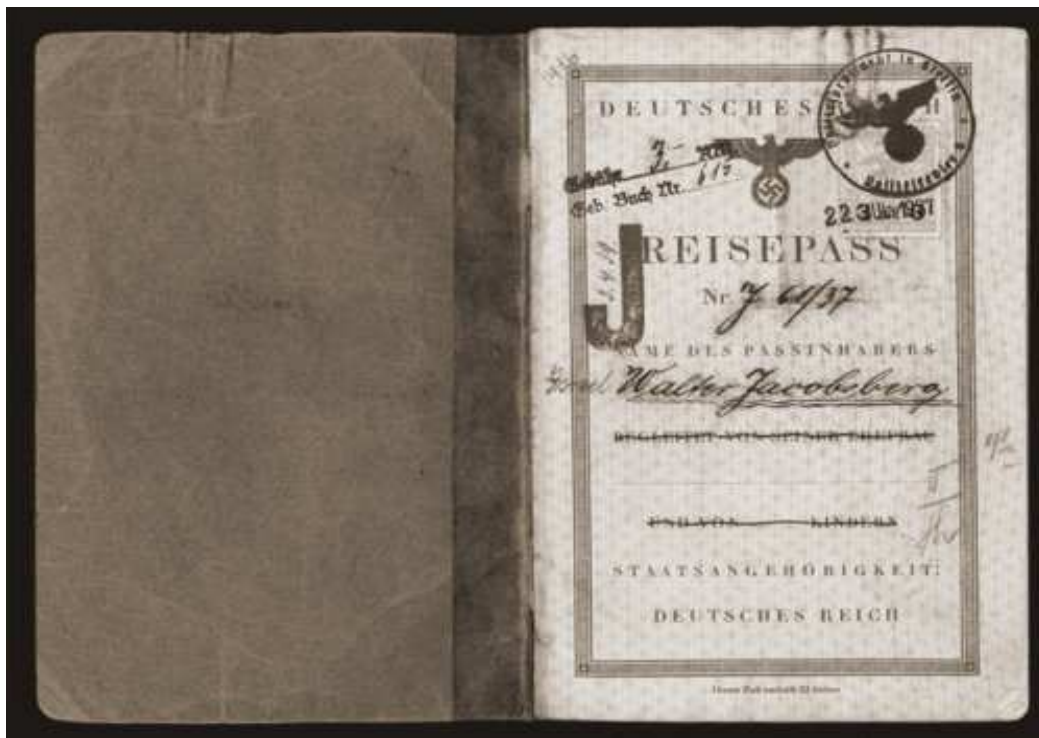
Říšský ministr vnitra

Z rozkazu

Heydrich

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/resources/documents/laws/rp19410901>.

Příloha XV - Příloha IX – Označení pasů německých Židů

Německý pas Waltera Jacobsena označený v říjnu 1938 razítkem J.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/passports>.

Příloha XVI – Židovská náboženská obec

Kartotéka na Židovské náboženské obci v Praze.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/communities>.

Příloha XVII – Sklad arizovaných věcí

Skład arizovaných předmětů v karlínské synagoze.

Převzato z WWW: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/jew/czech/communities>.

ABSTRAKT

ČERNÁ, T.: *Persekuce Židů na našem území v letech 1935-1942*. České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská universita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce PhDr. Jan Samohýl, ThD.

Klíčové pojmy: Židé, nacismus, antisemitismus, rasa, norimberské zákony, persekuce, Protektorát Čechy a Morava, emigrace.

Práce se zabývá persekucí Židů v letech 1935-1942 s ohledem na Protektorát Čechy a Morava, za jejíž symbol platí nechvalně proslulé norimberské rasové zákony z 15. září 1935, které odstavily židovské obyvatelstvo na samotný okraj společnosti, zprostily ho osobních práv a svobod, zbavily veškerého majetku a připravily tak nacistům půdu pro tzv. “konečné řešení“ židovské otázky. V případě Protektorátu Čechy a Morava se práce věnuje konkrétním zákonům a nařízením, jež takto fatálně determinovaly život Židů ve vytyčeném období. Podstatnou součástí práce je přehled nejzásadnějších zdrojů antisemitismu napříč dějinami, jež vrcholí pojednáním o rasové teorii, která se stala jádrem nacistické ideologie. Poslední kapitola o emigraci, jež představovala jedinou možnost, jak utéct nacistickému teroru a zachránit si tak život, práci uzavírá.

ABSTRACT

Key words: Jews, Nazisms, antisemitism, race, act of Norimberg, persecution, protectorate of Bohemia and Moravia, emigration.

My dissertation focuses on the problem of the persecution of Jews in the years 1935-1942. This issue is being described in relation to the Protectorate of Bohemia and Moravia, as it is infamous for its Nuremberg race laws of 15th September 1935. By these laws Jewish inhabitants were marginalized, disinherited and expropriated and so new ground was broken for the Nazi to so called "final solution of the jewish issue".

My dissertation tries to describe particular protectorate laws and statutory rules, which affected jewish lives in such fatal way during this period.

One of the important elements of my thesis is also an overview of the most vital sources of anti-Semitism throughout history. This overview culminates by the treatise on the theory of races, which represent the cornerstone of the Nazi ideology.

The last chapter treats of emigration as the only possibility to escape from the Nazi terror and save one's bare life.